

SRBIJA I NATO

JEDAN PARTNER JEDAN PLAN

**THIS PROJECT
IS SPONSORED BY
THE NORTH ATLANTIC
TREATY ORGANIZATION**

Uloga NATO

Srbija i NATO „Jedan partner jedan plan“

MOTO NATO-a “Animus in consulendo liber - Um nesputan u promišljanju

Uloga NATO-a

Srbija i NATO „Jedan partner jedan plan“

Izdavač: Centar za stratešku analizu Beograd

Izdavač: Master izdavaštvo

Za izdavača: Darko Obradović

Za izdavača: Radenko Mičić

Beograd, 2022

Sadržaj

Šta je NATO - 10 pitanja i 10 odgovora	5
Okolnosti pre formiranja NATO-a.....	7
Osnivanje NATO-a	9
Povelja Organizacije Ujedinjenih Nacija – Severnoatlantski ugovor - NATO.....	11
Kolektivna odbrana	13
Politička i vojna saradnja.....	13
Geografska oblast NATO-a	14
Članstvo u savezu.....	15
Mape proširenja NATO.....	17
Proširenja nakon okončanja Hladnog Rata	18
ULOGA NATO-a posle Hladnog rata	20
Konsultacije i opšta saglasnost kao najjače oružje NATO-a	24
Strateški koncept NATO-a iz Madrida 2022	27
NATO i izdvajanja za odbranu.....	30
NATO efekat	31
NATO i drugi vojni savezi u Svetu	34
Odnosi Srbije i NATO	35
Hronologija odnosa Srbije i NATO	36
Srbija i NATO saradnja u nauci i obrazovanju.....	38
Srbija i NATO vojna saradnja	41
Srbija i NATO misija KFOR na Kosovu	44
Izjave zvaničnika o saradnji Srbije i NATO	45
Srbija i NATO – Jedan partner jedan plan	46
10 najvećih dezinformacija o NATO u srpskom informacionom prostoru	48

Šta je NATO - 10 pitanja i 10 odgovora

1. Kolektivna odbrana:

30 članica iz Evrope i Severne Amerike štite narod i teritoriju država članica.

NATO je osnovan kao organizacija kolektivne odbrane, u slučaju napada na jednu članicu ostale pristupaju njenoj odbrani. U cilju odvratanja NATO ima

multinacionalne odbrambene snage u Estoniji, Litvaniji, Letoniji i Poljskoj kao vid odvratanja.

2. **Upravljanje krizama na globalnom nivou:** Misija EUFOR-a u Bosni i Hercegovini, misija KFOR-a na Kosovu, nekadašnja misija u Afganistanu, misija na mediteranu NAVIFOR. Svojim prisustvom NATO osigurava mir i bezbednost za srpski narod na Kosovu. Od 2016. godine aktivno pomaže u odgovoru na migrantsku i izbegličku krizu u Evropi.
3. **Borba protiv terorizma:** NATO je predvodnik koalicije protiv ISIS-a, Deo te koalicije je i Srbija. Kroz podelu resursa između zemalja članica NATO podiže se globalna, regionalna i nacionalna otpornost na terorizam. Takođe, kroz programe treninga lokalnih snaga država partnera podižu se kapaciteti za borbu protiv terorističkih grupa. NATO je formirao novi obaveštajni sektor, čija je uloga da identifikuje i odgovori na terorističke pretnje.
4. **Rad sa partnerima:** Zbog multidimenzionalnih pretnji, kao što su terorizam, piratstvo, sajber pretnje koje ne poznaju granice, NATO kao organizacija je posvećena saradnji sa preko 40 partnerskih zemalja. Srbija je kroz Program partnerstvo za mir već je 15 godina partner NATO-a. Pored država NATO saraduje i sa Ujedinjenim Nacijama, Evropskom Unijom, OEBS-om, Afričkom Unijom. Kroz saradnju se postiže nivo poverenja, jačanje

kapaciteta, podizanje interoperabilnosti što se direktno odražava na nivo bezbednosti na globalnom nivou.

5. **Trupe i oprema:** U svakoj NATO misiji individualne države članice stavljaju na raspolaganje svoje trupe i opremu pod jedinstvenu NATO komandu. Trupe objedinjene pod jednu komandu se nazivaju „NATO snage“. Jedina vojna oprema u vlasništvu NATO je flota AWACS-a-aviona za obaveštajno izviđanje.
6. **Komandna Struktura:** Zbog velikog broja zemalja koje zajedno nastupaju, neophodna je jasna linija komandovanja. Vojno i civilno osoblje država članica rade u okviru NATO „komandne strukture“. NATO za sada poseduje dve strateške komande najvišeg nivoa, jednu u Belgiji i drugu u SAD.
7. **Finansiranje:** Svaka država članica doprinosi troškovima NATO. Međutim, najveći doprinos se ogleda kroz učešće u NATO misijama i operacijama. Što znači da jedna zemlja ustupa avione, druga brodove, treća trupe i opremu. NATO članice takođe obezbeđuju direktno finansiranje kako bi se pokrili troškovi zajedničkog osoblja i objekata, komandnih struktura i zajedničke opreme. Države finansiraju u iznosu od 0.03% svoje ukupne potrošnje, a što se usaglašava na Brisleskom samitu NATO-a.
8. **Troškovi odbrane:** Ovi troškovi se odnose na pojedinačne troškove za odbranu svake države pojedinačno i to podrazumeva 2% ili više BDP. Prema ovome radi se o lažnoj dilemi da je članstvo u NATO „skupo“.
9. **Politika „otvorenih vrata“:** Ovo je bazični princip NATO i znači da svaka država u evroatlantskom području je slobodna da se pridruži NATO ukoliko ispinjava standarde i obaveze prema članstvu i naročito demokratskih vrednosti i vladavine prava. Od 1949.godine sa 12 članica NATO je stigao do 30. Naš sused Severna Makedonija je postala 30. članica.
10. **Sajber odbrana:** Sajber napadi su postali učestali, sofisticirani i razorni. Upravo zbog toga sajber odbrana je postala jedan od najvažnijih prioriteta za NATO. Kroz razmenu informacija o pretnjama, edukaciju i trening i vežbe države članice i partneri podižu otpornost u odbrani od sajber pretnji. NATO poseduje sajber eksperte, koji se mogu staviti

na uslugu državi članici u slučaju napada. Ova komponenta je izrazito važna i za države partnere, jer su sajber pretnje globalne i ne poznaju granice.

Okolnosti pre formiranja NATO-a

Severnoatlantskim ugovorom potpisanim 4.aprila 1949. godine u Vašingtonu osnovan je NATO. NATO- Severnoatlantski savez osnovan od strane dvanaest članica danas je jedna od najvećih međunarodnih organizacija na svetu. Ugovor kojim je osnovan NATO naziva se još i Vašingtonskim ugovor. Ugovor je potpisalo 12 država osnivača, a na osnovu člana 51 Povelje Organizacije Ujedinjenih Nacija, iz čega proizilazi da je NATO osnovan na osnovu Povelje OUN koju su prihvatile sve države nakon Drugog svetskog rata. Član 51. Povelje OUN se odnosi na suverenim državama svojstveno i neotuđivo pravo na individualnu i kolektivnu odbranu. NATO je osnovan kao odbrambeni savez suverenih država koje se obavezuju na međusobno zaštitu i solidarnost. A u skladu sa članom 5. Severoatlantskog ugovora napad na jednu državu članicu povlači odgovor svih članica, što je princip kolektivne odbrane. Kolektivna odbrana je srž postojanja NATO-a. Sam Ugovor je relativno kratak i sačinjen od 14. članova. Upravo ovako sačinjen ugovor nas upućuje na iskazivanje praktične potrebe za kolektivnom odbranom država članica, na operativan i prilagodljiv način. Ovakav formalni temelj osnivanja NATO-a omogućilo je ovoj organizaciji da se adaptira i evoluiru u odnosu na promene u bezbednosnom, ekonomskom i tehničkom okruženju u prethodnih 73 godine. Sam koncept ugovora nije nastojao da nametne teške i komplikovane procedure, već na delu je bio pragmatizam. Kasnije će se ispostaviti da je pragmatizam Severoatlantskog ugovora omogućio postepen razvoj i unapređenje same organizacije, procedura, političkog dijaloga i suočavanje sa pretnjama i izazovima.

Po završetku II svetskog rata osnovane je Organizacija Ujedinjenih Nacija, čiji su osnivači bili 50 država, i pet velikih sila. Drugi Svetski Rat samo što se završio, a nastali bezbednosni vakuum u Evropi već je krenuo da se ispunjava. Ovog puta teško oslobođene države Evrope suočile su se sa novom pretnjom oličenom u komunističkoj Rusiji, odnosno SSSR-u. Kremlj je iskoristio snagu Crvene Armije i svetskog Komunizma kako bi izvršio ekspanziju na oslobođene teritorije u Evropi.

Novonastalu situaciju po završetku Hladnog Rata možda je najbolje opisao premijer Velike Britanije Winston Čerčil u svom telegramu od 12. Marta 1945. upućenom američkom predsedniku Trumanu :

„Duboko sam zabrinut za evropsku situaciju, Upućen sam da je polovina američkog vazduhoplovstva u Evropi već počela da se kreće u pacifički teatar. Novine su pune velikih pokreta američke armije iz Evrope. I naša vojska, prema prethodnim dogovorima, verovatno će da se podvrgne značajnom smanjenju. Kanadska vojska će sigurno otići. Francuzi su slabi... Za kratko vreme naša oružana moć na kontinentu će nestati, osim umerenih snaga da drže Nemačku. U međuvremenu, šta će se desiti sa Rusijom? Osećam duboku anksioznost zbog njihovog pogrešnog tumačenja odluka na Jalti, njihov odnos prema Poljskoj, njihov ogroman uticaj na Balkanu, izuzev Grčke, teškoće prave i oko Beča, kombinacija ruske moći i teritorija pod njihovom kontrolom ili okupacijom , zajedno sa komunističkom tehnikom u mnogim drugim zemljama, a iznad svega sa njihovom moći da održavaju veoma velike armije na terenu. Kakav će biti položaj za godinu-dve kada se britanska i američka vojska istope, a francuska još nije formirana u velikim razmerama... i ako Rusija odluči da zadrži 200-300 divizija u aktivnoj službi? Gvozdena zavesa je pala na njihovoj strani. Mi ne znamo šta se dešava u pozadini...Široki pojas od nekoliko stotina milja izoluje nas od Poljske. U međuvremenu pažnja naših naroda biće zaokupljena strogošću prema Nemačkoj, koja je razrušena i na kolenima, i bila bi otvorena za Ruse, koji bi ako žele, mogli za kratko vreme da napreduju do Severnog mora i Atlantika.“¹

Nastanku NATO je prethodila identifikovana bezbednosna pretnja u posleratnoj Evropi. Evropa u ruševinama potražila je bezbednosni okvir koji bi joj omogućio bezbedan oporavak i razvoj nakon godina razaranja. Neizvesnost je nametala odgovore u cilju zaštite ranjivih zapadnih demokratija na čijim granicama se nalazila skoncentrisana sovjetska armija koja nije imala nameru da se povuče sa oslobođenih teritorija. Sovjetska ekspanzija započeta je tokom rata, a nastavljena je nakon okončanja borbi. Estonija, Latvija, Litvanija, delovi Finske, Poljska, Rumunija, Severoistočna Nemačka i Istočna Čehoslovačka pale su pod sovjetsku vlast. U međuvremenu u periodu od 1943 do 1949. Sovjeti su potpisali više od 23 vojna, politička i ekonomska ugovora u Istočnoj Evropi. Prisustvo Crvene Armije prinudilo je Albaniju, Bugarsku,

¹ NATO - The first 5 years 1949-1954 - by Lord Ismay, Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization

Rumuniju, Istočnu Nemačku, Poljsku, Mađarsku i Čehoslovačku da se podčine Sovjetskoj dominaciji. 87 miliona ljudi sa dohodkom u iznosu od polovine Sovjetskog Saveza kooptirano je u Sovjetsku imperiju po principu „osvajanje bez rata“. Nova bezbednosna realnost u Evropi zahtevala je adekvatan i održiv odgovor.

Belgijski Premijer Pol-Henri Spak pred Generalnom skupštinom Ujedinjenih Nacija 1948 konstatuje : „Ima jedna velika sila koja se uvećala u ratu, osvojila druge teritorije, i ta sila je Sovjetski Savez“²

1949. godine NATO dolazi kao odgovor na jedinstvene i zajedničke bezbednosne izazove. U odsustvu ispunjenja principa Povelje Ujedinjenih Nacije u pogledu suverenosti i miroljubive koegzistencije demokratije su pronašle odgovore u ujedinjenju oko zajedničkih vrednosti i interesa.

Nastanak NATO-a predstavljao je potpuno revolucionarni koncept u bezbednosnom poretku evropskog kontinenta. Prvi generalni sekretar NATO-a **Lord Ismaj** nazvao je NATO konstruktivnim eksperimentom u međunarodnim odnosima. NATO nije samo vojni već i politički savez koji okuplja i civilne i vojne resurse. Tako je i danas, NATO sublimira u svom delovanju i političke, ekonomske, tehnološke i bezbednosne aspekte , a kroz perspektivu kolektivne odbrane, kooperativne bezbednosti i upravljanja krizama.

NATO je jedinstvena organizacija koja objedinjava Severnu Ameriku i Evropu u okviru političke i vojne saradnje i predstavlja najdugovečniji odbrambeni savez na svetu, koji je sa 12 članica dostigao 30 i ni jedna država nije napustila NATO.

Osnivanje NATO-a

Razgovori između zainteresovanih država završili su se 9. Septembra 1948. godine i zakljuli da budući ugovor treba da promovise mir i bezbednost, zajednička pomoć, zajednička volja da se

² NATO - The first 5 years 1949-1954 - by Lord Ismay, Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization

odupru agresiji, određivanje oblasti delovanja, da obavezno ima političku komponentu a ne samo vojnu komponentu.

Pregovori su se vodili između Sjedinjenih američkih država, Kanade i sila Briselskog ugovora. Brisleski ugovor činile su Francuska, Holandija, Belgija, Luksemburg i Ujedinjeno Kraljevstvo. Pored nabrojanih država postojala je namera da se uključe i Irska Republika, Švedska, Island, Norveška, Danska, Portugal i Italija (na inkluziji Italije je insistirala Francuska). Istovremeno se pregovarao i Skandinavski pakt između Norveške, Danske i Švedske. Švedska neutralnost u to doba bila je u suprotnosti sa namerom Norveške da Skandinavski pakt ima tesne veze sa Zapadnim silama. Neposredna vojna pretnja nametnula je potrebu ujedinjavanja posleratne Evrope. I to onog dela koji je ostao van domašaja prisustva Crvene Armije. Prilikom razmatranja vojne podrške Evropi od strane SAD kao strateški prihvatljivo nametnulo se rešenje zajedničkog odbrambenog sistema. Za takav modalitet ključno je bilo jedinstvo između zainteresovanih strana, kako bi se izbegle dalje podele, prepreke u donošenju odluka, ali i primenio sistem diverzifikacije resursa (što je jedan od ključnih principa i benefita u NATO članstvu). Tako je kreirana Zapadna Unija potpisivanjem Brisleskog ugovora 1948. godine. Kasnije je Brisleski ugovor postao osnova Severnoatlantskog (Vašingtonskog ugovora).

15. marta 1949. godine sile Briselskog ugovora, Sjedinjene Američke Države i Kanada formalno pozivaju Island, Norvešku, Dansku, Portugal i Italiju da se pridruže odbrambenom Ugovoru. Sovjetska vlada je, ranije, 29. Januara 1949. godine „upozorile“ Evropljane da je Severno atlantski savez instrument za širenje „imperijalnih ciljeva“ Anglo-saksonskih sila. Ovaj narativ je prisutan i danas kada Ruska Federacija vrši agresiju na Ukrajinu.

4. aprila 1949. godine potpisan je Severno atlantski ugovor od strane ministara spoljnih poslova Sjedinjenih Američkih Država, Belgije, Kanade, Danske, Francuske, Islanda, Italije, Luksemburga, Holandije, Norveške, Portugala, Ujedinjenog Kraljevstva. Geografski raspored država je obuhvatio teritorije gde nije bilo ruskih trupa. Severno-atlantski ugovor bio je odgovor na nepredvidljivu i ekspanzionističku politiku Sovjetskog Saveza.

1952. godine Severno-atlantskom ugovoru pristupaju Grčka i Turska.

Povelja Organizacije Ujedinjenih Nacija – Severnoatlantski ugovor - NATO

“MI, NARODI UJEDINJENIH NACIJA rešeni da spasemo buduća pokoljenja užasa rata, koji je dvaput u toku našeg života naneo čovečanstvu neopisive patnje, i da ponovo potvrdimo veru u osnovna prava čoveka, u dostojanstvo i vrednost ljudske ličnosti, u

ravnopravnost ljudi i žena i nacija velikih i malih, i da obezbedimo uslove pod kojima će moći da se očuvaju pravda i poštovanje obaveza koje proističu iz ugovora i drugih izvora međunarodnog prava, kao i da radimo na socijalnom napretku i poboljšanju životnih uslova u većoj slobodi i u tom cilju da budemo trpeljivi i da zajedno živimo u miru jedni s drugima kao dobri susedi, i da ujedinitimo svoje snage radi održanja međunarodnog mira i bezbednosti, i da obezbedimo, prihvatanjem načela i ustanovljenjem metoda, da se oružana sila ne upotrebljava izuzev u opštem interesu, i da koristimo međunarodni mehanizam u svrhu unapređenja ekonomskog i socijalnog napretka svih naroda, odlučili smo da udružimo svoje napore radi ostvarenja ovih ciljeva Saglasno tome, naše odnosne vlade, posredstvom svojih predstavnika okupljenih u gradu San Francisku, koji su podneli svoja punomoćja u ispravnom i propisnom obliku, usvajaju ovu Povelju Ujedinjenih nacija i osnivaju međunarodnu organizaciju koja će se zvati **Ujedinjene nacije**” – preambula **Povelje Organizacije Ujedinjenih Nacija** iz 1945. godine

Države potpisnice Severoatlantskog ugovora tokom pregovora vođenih 1948. vodili su se prihvaćenim načelima međunarodnog prava i vrednostima na koje su se obavezale sve države koje su ratifikovale Povelju OUN.

Glava 7 Povelje OUN odnosi se na „Akcije u slučaju pretnje miru, povrede mira i akte agresije“. Član 51. Povelje OUN navodi „*Ništa u ovoj Povelji ne umanjuje urođeno pravo na individualnu ili kolektivnu samoodbranu u slučaju oružanog napada protiv člana Ujedinjenih nacija, dok Savet bezbednosti ne preduzme mere potrebne za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti. O merama koje preduzmu članovi pri vršenju ovoga prava na samoodbranu biće odmah izvešten Savet bezbednosti i one neće ni na koji način da dovedu u pitanje ovlašćenja i odgovornost Saveta bezbednosti da po ovoj Povelji preduzme u svako doba takvu akciju ako je smatra nužnom radi održanja ili vaspostavljanja međunarodnog mira i bezbednosti.*”

Severnoatlanski Ugovor ili Vašingtonski ugovor striktno je formirao regionalni odbrambeni savez između suverenih država. Važno je napomenuti da u trenutku potpisivanja ovog ugovor Italija I Portugal nisu bile članice Ujedinjenih Nacija.

Severoatlanski ugovor predstavljao je sigurnost za države u slučaju nastupanja nepovoljne bezbednosne situacije, pretnje agresijom ili izvršenja akta agresije, a sve proisteklo iz urođenog prava država na individualnu I kolektivnu samoodbranu kako je I navedeno u Povelji Ujedinjenih Nacija. 4. Aprila 1949. osnovan je NATO.

Danas Severoatlanski ugovor ima četrnaest članova. Najbitnije odredbe odnose se kolektivne odbrane, politička i vojna saradnja, geografski karakter saveza, članstvo u savezu, kolonijalne teritorije I trajanje sporazuma.

Preambula Severoatlanskog ugovor glasi “*Strane ovog Ugovora potvrđuju svoju veru u ciljeve i principe Povelje Ujedinjenih nacija i želju da žive u miru sa svim narodima i svim vladama.*

Oni su odlučni da čuvaju slobodu, zajedničko nasleđe i civilizaciju svojih naroda, zasnovanu na principima demokratije, individualne slobode i vladavine prava. Oni nastoje da promovišu stabilnost i blagostanje u oblasti severnog Atlantika.

Rešeni su da ujedine svoje napore za kolektivnu odbranu i za očuvanje mira i bezbednosti. Oni stoga pristaju na ovaj Severnoatlanski ugovor”

NATO kao međunarodna, regionalna I odbrambena organizacija osnovan je u skladu sa Poveljom OUN, zalaže se za zaštitu univerzalno prihvaćenih prava I sloboda država članica.

NATO je odbrambeni savez demokratskih država.

Kolektivna odbrana

Član 5. Severoatlantsko sporazuma glasi :

“Strane su saglasne da će se oružani napad na jednog ili više njih u Evropi ili Severnoj Americi smatrati napadom na sve njih i shodno tome saglasne su da, ako dođe do takvog oružanog napada, svaka od njih, u ostvarivanju prava pojedinca ili kolektivna samoodbrana priznata članom 51. Povelje Ujedinjenih nacija, pomoći će Strani ili Stranama koje su tako napadnute tako što će odmah, pojedinačno i u dogovoru sa drugim Stranama, preduzeti radnje koje smatra neophodnim, uključujući upotrebu oružanih snaga, za uspostavljanje i održavanje bezbednosti severnoatlantskog područja.

Svaki takav oružani napad i sve mere preduzete kao rezultat toga biće odmah prijavljene Savetu bezbednosti. Takve mere će biti prekinute kada Savet bezbednosti preduzme mere neophodne za uspostavljanje i održavanje međunarodnog mira i bezbednosti.”

Stavovi o primeni člana 5 su se u početku razlikovali. Sjedinjene Države su ranije zauzele stav da zvanično izbegavaju strano uplitanje. Vladala je zabrinutost da bi član 5 uvukao zemlju u sukob kroz ugovorne obaveze. Nešto je moralo biti ispunjeno da bi se omogućilo Sjedinjenim Državama da pošalju pomoć napadnutim zemljama bez objave rata.

Evropske zemlje su, s druge strane, želele da osiguraju da će im SAD priskočiti u pomoć ako se neko od potpisnika nađe na udaru. Sjedinjene Države nisu dale ovo obećanje i nisu verovala da će američko javno mnjenje to slediti, pa su predložile opciju koja bi omogućila svakoj zemlji da pomogne drugim potpisnicama „ako smatra neophodnim“. Drugim rečima, ne bi bilo automatske objave rata ili obaveze da se vojno obavežu od strane zemalja članica; radnja koju treba preduzeti zavisi od svake pojedinačne zemlje članice. Na kraju je pobedio američki stav o kolektivnoj odbrani.

Politička i vojna saradnja

Član 2 je pojačan članom 4, koji ohrabruje saveznike da se „zajedno konsultuju“ kad god smatraju da je to potrebno, čime se olakšava izgradnja konsenzusa. Praksa redovne razmene informacija i

zajedničkih konsultacija jača veze između vlada i znanje o njihovim preokupacijama kako bi se one mogle dogovoriti o zajedničkim politikama ili lakše preduzeti akciju.

NATO kao savez predstavlja i zajednicu jasno određenih vrednosti. Te vrednosti se odnose u prvom redu na demokratiju. A kasnije ćemo videti da je za svojih 73. godine postojanja NATO preuzeo i političku ulogu, saradnju sa ne-članicama putem programa Partnerstvo za mir, ali i evoluirao shodno promeni prirodni i bezbednosnog okruženja članica.

U NATO-u se sve odluke donose konsenzusom čime se štiti interes svake pojedinačne članice. A važnost političkog dijaloga svoju ulogu je potvrđivao u decenijama od osnivanja NATO-a. Svaka članica NATO ima svoju delegaciju pri sedištu NATO-a u Briselu. Uloga delegacija je zajednički doprinos u konsultacijama, razmeni stavova i utvrđivanju zajedničkih pozicija čime se postiže da NATO može konsenzusom da donese kolektivnu odluku ili da preduzme akciju. Delegacije država članica uživaju status sličan ambasadama, što je i potvrđeno delegiranje predstavnika članica u rangu ambasadora pri NATO. U terminologiji se ambasador pri NATO-u naziva još i stalnim predstavnikom države. Uloga ovih predstavnika je da postupaju po instrukcijama svojih Vlada i da budu spona između sedišta NATO-a i svojih država. Svi predstavnici sedišta imaju u istoj zgradi što omogućava formalnu i neformalnu stalnu komunikaciju, pored delegacija postoji i međunarodno vojno i nevojno osoblje. Delegacije su najčešće sastavljene od strane pripadnika ministarstva spoljnih poslova i odbrane. Svaka država članica je zastupljena na svakom komitetu i vrhovnom telu za političke odluke koje se naziva Severoatlanski Savet.

Geografska oblast NATO-a

NATO kao regionalni odbrambeni savez je definisao precizan geografski obuhvat kako bi se izbegla mogućnost, u vreme formiranja NATO-a, da se saveznici angažuju u globalnom obuhvatu. Pretnja koja se nadvijala nad državama članicama poticala je od Sovjetskog Saveza kao robusne

militarističke I ideološki agresivne države na Evropskom kontinentu. Teritorijalne pretenzije I mogućnost eskalacije sukoba bile su geografski determinisane na linijama razgraničenja I kontakta. Preziranje geografskog položaja NATO uređeno je članom 6. Severnoatlantskog ugovora.

Članstvo u savezu

Postupak pristupanja NATO-u uređen je članom 10. Ugovora koji glasi *“Strane mogu, jednoglasno, pozvati bilo koju drugu evropsku državu koja je u poziciji da unapredi principe ovog Ugovora, i da doprinese bezbednosti severnoatlantskog područja, da pristupi ovom Ugovoru. Svaka država koja je tako pozvana može postati članica Ugovora tako što će deponovati svoj instrument pristupanja Vladi Sjedinjenih Američkih Država. Vlada Sjedinjenih Američkih Država će obavestiti svaku od Strana o deponovanju svakog takvog instrumenta pristupanja.”*

Proces pristupanja NATO-u je temeljan, sadržajan i reformski postupak koji se odvija u okviru uzajamnog dijaloga između države kandidata i NATO-a. U načelu u NATO se ulazi isključivo po pozivu, a na osnovu iskazanog interesa države da se pridruži ovom savezu. Dakle, članstvo u NATO-u je dobrovoljno i mora biti odobreno od strane svih članica Saveza. Zainteresovane države mogu pristupiti MAP-u (Akcionom planu za članstvo) koji se sastoji od programa savetovanja I praktične podrške u skladu sa individualnim potrebama države kandidata. Aktiviranje MAP-a ne znači da će država kandidat nužno postati I član Alijanse u budućnosti. Država kandidat kada aktivira MAP podnosi godišnji individualni nacionalni program priprema za moguće članstvo u budućnosti. Ove pripreme se odnose na političke, ekonomske, odbrambene, bezbednosne I zakonske aspekte. Svake godine se procenjuje napredak ostvaren u skladu sa godišnjim planom koji podnosi država kandidat. Institut MAP-a pokrenut je 1999. godine na Vašingtonskom samitu Alijanse u cilju pomoći državama koje su zainteresovane za članstvo u NATO. MAP koristi iskustva prvog post hladnoratovskog proširnja kada su pristupile Češka Republika, Mađarska i Poljska. Da MAP ne znači obavezujuće I u brzom roku članstvo pokazuje nam primer Severne Makedonije koja je pokrenula MAP 1999. godine a postala članica NATO-a 2020.

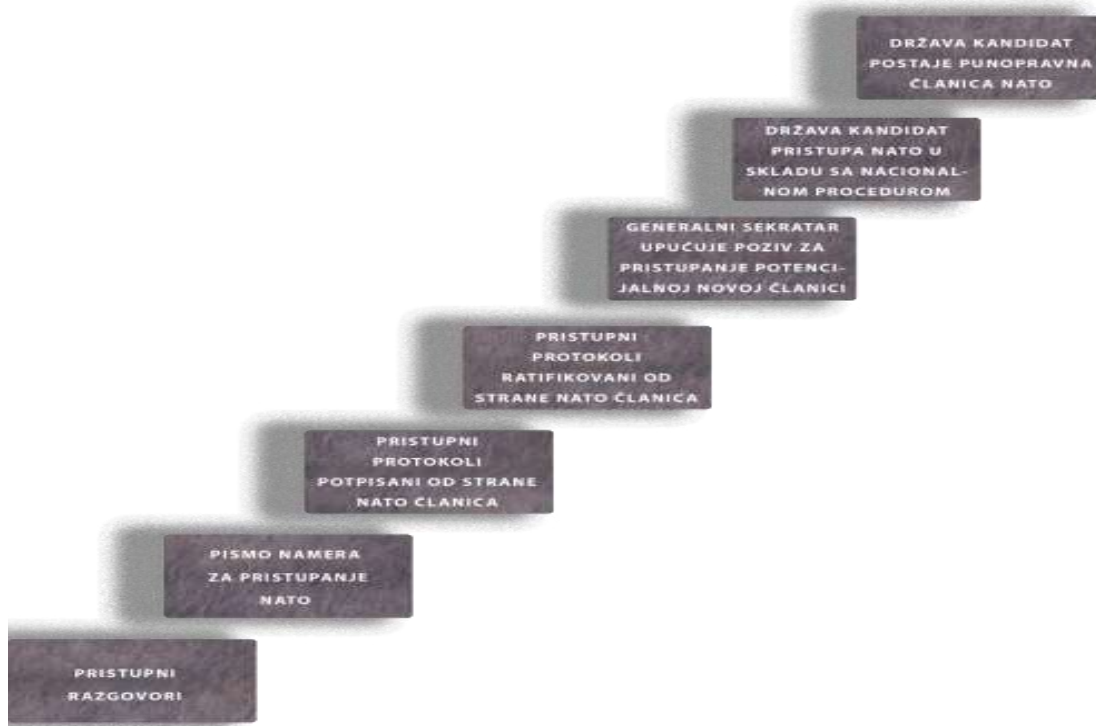
Države koje bi izrazile želju da se priključe NATO-u moraju zadovoljiti određene kriterijume :

- Demokratski politički sistem
- Tržišnu ekonomiju

- Posvećenost mirnom rešavanju konflikata
- Sposobnost i volja da se vojno pomognu NATO operacije
- Posvećenost demokratskim civilno-vojnim odnosima i institucionalnim uređenjem.

Svaka država kandidat pre pristupanja mora ispuniti set preduslova. Jedan od tih preduslova je primena mera kojima će se obezbediti zaštita tajnih podataka NATO, kao i priprema bezbednosnih i obaveštajnih službi za rad sa NATO kancelarijom za bezbednost.

Kada pristupne protokole ratifikuju sve NATO članice u skladu sa svojim nacionalnim zakonodavstvom i svoje odluke dostave Vladi Sjedinjenih Američkih Država u arhivu Vašingtonskog ugovora generalni sekretar poziva države kandidate da pristupe Sporazumu. NATO ne primorava ni jednu državu da pristupi u članstvo. Vidimo da je process pristupanja veoma birokratizovana stvar koja se odvija u svom vremenskom okviru nekoliko nivoa. Prvi nivo je odluka suverene države da iskaže zainteresovanost za pristupanjem, drugi nivo je da NATO kao međunarodna organizacija prihvati kandidaturu države, treći nivo je suverena odluka svake države članice, četvrti nivo je neophodna priprema za članstvo i tek na kraju odluka da država ratifikuje Severnoatlantski sporazum.

Mape proširenja NATO

Formiranje NATO 1945. Amerika, Kanada, Velika Britanija, Holandija, Luksemburg, Belgija, Francuska, Norveska, Danska, Island, Portugal I Italija

Na osnivanju NATO od početka je pokazana fleksibilnost u pogledu članstva. Možemo konstatovati da je u temelju NATO-a okupljanje demokratskih država koje dele iste univerzalne vrednosti. Primer ovakvog stava proizilazi iz članstva Islanda, ostrvske države, koja u trenutku pristupanja NATO-a, a kao i danas, nema vojsku. Na ovom primeru vidimo da je NATO savez solidarnih demokratskih država, ne konglomerat vojnih potencijala okupljenih sa namerom eksploatacije resursa za osvajačke pohode.

1952 – Grčka I Turska

Nakon tri godine Savezu su pristupile Turska I Grčka. Ovakva odluka je bila usmerena na obostranu korist. Sa jedne strane Turska se nalazila pod stvarnim i izraženim pritiskom skopčanim sa pretnjom od strane Sovjetskog Saveza. Sama Grčka je tek izašla iz građanskog rata a komunistički pritisak je bio jak. Istovremeno NATO je bio u potrazi kako ojačati jugo-istočno krilo alijanse. U tom periodu samo je Italija bila članica NATO na tom pravcu. Sa druge strane ne treba zanemariti strateški važan Bosfor i crnomorski region. Istovremeno priključenjem Turske ostvareno je strateški važno prisustvo na tkz. mediteranskom tvrdom mostu koji spaja Aziju i Evropu. Mnogoljudna Turska na raskršću pokrivala je značajan strateški pravac i predstavljala je dobitak za NATO u prvom talasu proširenja Saveza od osnivanja.

„U NAMA ĆETE PRONAĆI SAVEZNIKA PROŽETOG DUHOM SARADNJE PUNOG SRCA I SPREMNOG DA PREUZME PUNO UČEŠĆE U SVIM NAPORIMA USMERENIM KA OSTVARIVANJU CILJEVA UGOVORA KOJEM SADA PRIPADAMO.“ – govor

Mehmet Fuat Köprülü na sastanku ministara spoljnih poslova NATO u Lisabonu 20. Februara 1952.

Grčko pristupanje NATO-u omogućilo je ovoj državi stabilnost I bezbednost u geopolitički nesigurnim vremenima. Članstvo se pozitivno odrazilo na razvoj odbrambenih sposobnosti Grčke. Sa tim uvezi neophodna stabilnost je omogućila razvoj u ekonomskim, političkim I administrativnim kapacitetima.

1955- Zapadna Nemačka

Po završetku Drugog Svetskog Rata vrlo brzo se upustilo u razmatranje kako izvršiti reintegraciju Zapadne Nemačke odnosno Federalne Republike Nemačke u evropske odbrambene strukture. Bonško-Pariskom konvencijom 1954. Federalnoj Republici Nemačkoj je ukinut status okupirane države I već 1955. godine Nemačka pristupa NATO-u kao 15. država. Ispostaviće se da je ovakav pristup otvorio mogućnosti za uspešnu reintegraciju I jačanje zapadnog saveza država. Po padu berlinskog zida došlo je do ujedinjenja dve Nemačke.

1982 – Španija

Nakon završetka Frankove diktature 1975. godine, Španija je postala 16. članica NATO-a 1982. godine. Uprkos tome što je značajan deo javnosti bio protiv članstva. Španija je održavala punu političku aktivnost u okviru NATO-a dok je ostala uzdržana po pitanju učešća u zajedničkoj komandnoj strukturi. Španske trupe su bile isključivo pod španskom direktnom komandom spremne da učestvuju zajedno sa drugim NATO snagama u slučaju potrebe. 1996. Parlament Španije usvaja odluku o pristupanju integrisanoj vojnoj komandi.

NATO je imao tri ciklusa hladnoratovskog proširenja. Tadašnja situacija je svakako posmatrana sa podozrenjem od strane Sovjetskog Saveza. Možemo primetiti da je svaka država koja se pridružila NATO-u tokom Hladnog rata imala određene specifičnosti kako na unutrašnjem tako I na međunarodnom planu. Sa vremenske distance danas je moguće egzaktno izmeriti ispravnost odluke o priključenju NATO-a ove četiri države. Ekonomski, bezbednosni I politički kapaciteti su značajno doprineli tokom riskantnog I nepredvidivog vremena Hladnog rata.

Proširenja nakon okončanja Hladnog Rata

Prvo veliko proširenje nakon Hladnog rata. Članstvo u NATO-u bivših članica Varšavskog pakta predstavljalo je izraz demokratske afirmacije I bezbednosne odluke. Sa vrlo svežim iskustvom totalitarne prošlosti, prezirom prema doktrini ograničenog suvereniteta sve države su se pre svega vodile interesima očuvanja svoje suverenosti I nezavisnosti. Istovremeno pored bezbednosnih

motiva, koji su se 2014. i 2022. godine pokazali opravdanim, nove članice NATO u periodu posle hladnog rata su članstvom ojačale svoje međunarodne i ekonomske položaje. Pristupanje NATO bio je jasan signal orijentacije tih država, za razliku od Belorusije koja je ostala na istom nivou na kom je i bila primera radi.

Kada govorimo o proširenju NATO-a na Istok, ispravnije je konstatovati da je Istočna Evropa “preko” NATO-a “pobegla” na Zapad. Na početku je postojalo ekspertskih nedoumica kako i na koji način treba primiti nove članice. Koja merila i kriterijume treba uzeti kao suštinske prilikom donošenja odluka. Vladala je saglasnost da je potrebno iskoristiti jedinstvenu priliku kako bi se još više doprinelo unapređenju bezbednosti i stabilnosti evropskog kontinenta odnosno Evroatlantskog područja.

U prvom ciklusu proširenja nakon raspada Sovjetskog Saveza punopravne članice Alijanse postale su Češka Republika, Mađarska i Poljska 12. Marta 1999. godine. Kao izraz institucionalnog i organizacionog iskustva NATO je doneo odluku da se za potrebe ovog proširenja primeni novi institut MAP (akcioni plan za članstvo). Ova odluka je utemeljena na šarolikosti institucionalnih, odbrambenih i bezbednosnih startnih pozicija i ograničenja budućih članova. Sa ciljem efikasne podrške državi tražiocu članstva, kroz MAP dolazi do boljeg sagledavanja dometa i ograničenja buduće potencijalne članice. Stručni timovi buduće potencijalne članice i NATO osoblje zajedno rade na pripremi i identifikaciji aktivnosti i zadataka koje je neophodno preduzeti kako bi se dostigli standardi za članstvo u NATO.

2004. dolazi do novog talasa proširenja kada se pridružuju Estonija, Latvija, Litvanija, Slovačka, Slovenija, Rumunija i Bugarska. Slovenija je prva država bivše SFRJ koja se pridružila NATO-u. A kasnije 2004. Slovenija je postala prva članica EU od bivših država SFRJ. Svih sedam država je uspešno učestvovalo u MAP-u. Još jednom je primenjen uspešni model da svaka država identifikuje ključne tačke na svom putu do punopravnog članstva i to na način da bude u potpunosti spremna i da se administracija identifikuje sa potrebama koje će da zadovolji kroz proces u okviru MAP-a. Proširenje 2004. je najveće u istoriji Alijanse.

2009. NATO-u se pridružuju Albanija i Hrvatska. Albanija je pokrenula MAP 1999. a Hrvatska od 2002. Obe države su postale punopravne članice 2009. godine.

Crna Gora 2009. Aktivira MAP. Od 2010. učestvuje u operacijama NATO u okviru kojih je postigla zavidan nivo interoperabilnosti. 2017. Crna Gora je postala punopravna članica Alijanse.

30. članica NATO postala je Severna Makedonija 2020. godine. Od 1999. Severna Makedonija je pokrenula MAP. U periodu od 2001. do 2003. Severna Makedonija je uputla zahtev NATO-u da preduzme određene operacije kako bi se spustile tenzije u zemlji. NATO je izveo ukupno tri operacije. Na svom putu ka članstvu u NATO i EU Severna Makedonija je rešila svoje regionalne sporove sa Grčkom.

ULOGA NATO-a posle Hladnog rata

Nakon raspada SSSR-a i Varšavskog ugovora, ujedinjenja Nemačke postavilo se pitanje opravdanosti nastavka funkcionisanja i postojanja NATO-a. Zaključak da je raspadom Varšavskog ugovora i SSSR-a prestala potreba za postojanjem NATO je apsolutno pogrešan. Jer NATO nije osnovan protiv Rusije ili u to vreme SSSR-a već radi bezbednosti svojih članica. Kao međunarodna organizacija NATO je služio kao bezbednosni kolektivni kišobran u cilju odvracanja neposredne i realne vojne pretnje koju je predstavljao SSSR, ali nikako svojom ulogom i ciljevima nije bio namenjen isključivo protiv jedne države ili saveza država. Uloga NATO je van vremenska i oličena je u osnovama Povelje OUN koja garantuje pravo državama da se udružuju u regionalne saveze. Razlozi za prestanak postojanja NATO-a nikako ne mogu doći spolja, već samo iznutra ukoliko takvu odluku donesu suverene države koje su članice NATO-a. Do sada je usvojeno 8 verzija strateškog koncepta NATO-a. Kroz ove dokumente NATO se adaptirao na postojeće geopolitičke realnosti i bezbednosne izazove, rizike i pretnje.

Glavna uloga NATO-a ostvaruje se kroz sledeće zadatke:

- *odbrana i odvracanje*
- *sprečavanje i upravljanje krizama*
- *kooperativna bezbednost*

Svoju ulogu NATO dodatno potvrđuje konsenzusom i usvajanjem Strateškog koncepta koji predstavlja bezbednosnu procenu kroz identifikovanje bezbednosnih rizika, izazova i pretnji,

određuje glavne parametre planiranja kao i kontra mere kako bi se adekvatno odgovorilo na identifikovane rizike. U cilju zaštite bezbednosti i slobode svojih članica NATO se služi političkim i vojnim sredstvima. Kako je NATO savez proistekao iz Povelje OUN, sa tim u vezi sva prava i obaveze proistekle iz ovog dokumenta odnose se i na ovaj Savez. Te na takav način NATO u skladu sa Poveljom OUN i Glavom 7 poseduje legitimitet primene oružane sile u cilju sprečavanja humanitarne katastrofe, ugrožavanja mira širih razmera te druge aktivnosti u cilju prevencije genocida a u okolnostima kada Savet Bezbednosti nije u stanju da ispuni svoju ulogu. Putem Rezolucije „Ujedinjeni za mir“ uspostavlja se privremeni mehanizam za pokretanje mirovnih operacija koji se objedinjuje sa mehanizmom kolektivne prinude iz Glave 7 Povelje.

Usled globalne međuzavisnosti država povećan je i nivo međuzavisnosti kriza koje mogu dodatno eskalirati. Krize i konflikti koji izbiju u neposrednom ili daljem geografskom okruženju NATO-a lako mogu svoje posledice da ispolje i na same članice. Sa tim u vezi primetno je apostrofiranje oružanih i neoružanih bezbednosnih pretnji koje svoju štetnost mogu ispoljiti prema državama članicama NATO-a. Jedan od primera je migrantska kriza. Migrantska kriza spada u red nevojnih pretnji a ispoljava se kroz trgovinu ljudima, kriminal, humanitarne i ekonomske izazove. Pitanje zaštite granica kao i celog jugo-istočnog krila nametnulo je dizajniranje adekvatnog odgovora koji će sa jedne strane pomoći državama da se izbore sa ovim izazovom dok istovremeno je bilo neophodno omogućiti bezbedne i humanitarne uslove za milione izbeglica. Sprečavanje ilegalne trgovine u Egejskom moru direktno je uticalo na bezbednost samih migaranata koji bi na ilegalnim rutama stradali od nezgoda i od samih kriminalnih sindikata upletenih u šverc ljudi. NATO je aktivirao svoje kapacitete u obaveštajnom radu, nadledanju i izviđanju uz punu saradnju i koordinaciju sa EU. Prevencija i upravljanje krizama svoju ulogu ima i u vojnim intervencijama. Na ovakve korake NATO se odlučivao u skladu sa Poveljom OUN. Kada je reč o krizama sve je češća uloga i razmena kapaciteta članicu sa ciljem suprotstavljanju elementarnim nepogodama. U pogledu elementarnih nepogoda – poplave, požari, zemljotresi na zahtev nacionalnih vlasti NATO agencija za podrške i nabavke stavlja zajedničke resurse na raspolaganje. U to spadaju avioni i helikopteri za gašenje požara, kao i druge opreme savezničkih armija koje se mogu staviti u funkciju borbe i umanjenja posledica od elementarnih nepogoda. Ovakav vid pomoći odobrava se na osnovu zahteva nacionalnih vlasti države tražioca asistencije. Za potrebe suprotstavljanja elementarnim nepogodama formiran je Evroatlantski koordinacioni centar za odgovor na nepogode. Uloga i aktivnosti NATO ni na jedan način ne preuzimaju primarnu ulogu koju imaju

tela i organi Ujedinjenih Nacija, Svetske zdravstvene organizacije i drugih međunarodnih organizacija zaduženih za ovu oblast. Pomoć od elementarnih nepogoda može zatražiti i država koja nije članica NATO-a, te se NATO sa tim u vezi angažovao u katastrofama poput Černobila, zemljotresa u Jermeniji, poplava u Moldaviji, poplava u Srbiji i sličnim primerima.

Kada se govori o trenutnim NATO misijama u cilju stabilizovanja i upravljanja krizama najpoznatije su misija na Kosovu u okviru KFOR-a i misija na Mediteranu, zatim misija u Iraku u pogledu izgradnje kapaciteta domaćih snaga bezbednosti od 2018. Mediteranska misija NATOa pokrenuta je nakon terorističkog napada 11.septembra 2001. na Sjedinjene Američke Države, a do 2022. ta misija je evoluirala u svojim ciljevima i zadacima koji su u osnovi zasnovani na nadgledanju i izviđanju.

Jedna od misija koje se tiču upravljanja krizama jeste i vazdušnog patroliranja. Misija je pokrenuta nakon ilegalne okupacije Krima 2014. i pojačana 24.februara 2022. usled ruske nepravedne i neosnovane agresija na Ukrajinu. Misija vazdušnog patroliranja spada i u mirnodopsku misiju u okviru zadataka kolektivne odbrane, odnosno osnovnog principa Severnoatlantskog ugovora. Misija je usmerena na zaštitu vazdušnog prostora saveznika 24 sata dnevno. Za njeno izvršenje zadužena je vrhovna komanda savezničkih snaga u Evropi (SACEUR). Članice NATO-a koje nemaju sposobnosti vazduhoplovnih snaga kako bi same vršile zaštitu vazdušnog prostora imaju sporazume sa saveznicima koji osiguravaju bezbednost njihovog vazdušnog prostora u zoni odgovornosti SACEUR. Države koje koriste princip disperzije odbrambenih kapaciteta po pitanju vazdušnog patroliranja su Albanija, Estonija, Island, Luksemburg, Crna Gora, Letonija, Litvanija i Slovenija.

Prva i osnovna uloga NATO je da se osiguraju zajedničke vrednosti demokratije, slobode, ljudskih prava i vladavine prava. Migrantska kriza je samo jedan od primera koji je zahtevao reakciju NATO-a u cilju očuvanja bezbednosti transatlantskog prostora, značajna je iz razloga što se radi o nevojnoj pretnji. SLIKA ZONA

Odvraćanje i odbrana predstavljaju osnov postojanja NATO-a i nikada se ovaj zadatak nije dovodio u pitanje. Kada je reč o odbrani i odvraćanju pod ovim se podrazumeva da članice NATO kontinuirano procenjuju i prate širok spektar pretnji u cilju formiranja punog kapaciteta da odvrte potencijalni napad, ali i da se brane od aktivnog napada u slučaju ugrožavanja bezbednosti njihovih

građana i teritorija. Sa tim u vezi NATO je posvećen posedovanju nuklearnog, konvencionalno i raketnog potencijala. Formiranje i održavanje sposobnosti za nuklearne, konvencionalne i raketne snage proizilazi iz Strateškog koncepta, o čemu će biti reči u posebnom odeljku. Zahvaljujući integrisanoj komandnoj strukturi NATO-a zasnivaju se garancije da su sposobnosti na potrebnom nivou da zadaju adekvatan odgovor na različite bezbednosne izazove, rizike i pretnje. NATO teži uspostavljanju predvidljivih odnosa sa ostalim partnerima u složenom međunarodnom okruženju. Bezbednosne izazove NATO rešava efikasnim mehanizmima stalnog unapređivanja svojih snaga kroz stratešku kreativnost. U velikoj meri kroz saradnju sa partnerima nastoji da podigne nivo interoperabilnosti i poverenja. Jedan od mehanizama za postizanje ovog cilja jeste i Partnerstvo za mir, čemu će biti posvećen poseban deo ove publikacije. Konstantnim jačanjem interoperabilnosti snage se pripremaju i prilagođavaju pretnjama 21. Veka. Ove pretnje se kreću od konvencionalnih vojnih pretnji do terorizma, hibridnog rata i sajber napada. Rusija je zauvek poremetila bezbednost Evrope u 21. Veku. I ako je napad izveden na Ukrajinu, usled ruske nepredvidljivosti, hibridnih dejstava i pretnji nuklearnim ratu NATO je Rusiju proglasio za značajnu i direktnu pretnju bezbednosti saveznika. I kao glavnog faktora nestabilnosti u Evroatlantskom prostoru. Ono što se nameće već dugo kao ekspertski i međunarodni izazov jeste fenomen hibridnih dejstava, koja su u velikoj meri asimetrična u osnovi, prikrivena u izvršenju i destruktivna po demokratiju. Opravdano se postavlja pitanje da li se na dezinformacije može odgovoriti istom merom ili otpornošću. Sajber pretnja je još direktniji izazov, još uvek se vode debate da li sajber napad sa sobom povlači aktiviranje člana 5? I da li se na sajber napad mora odgovoriti istom merom odnosno retorizacijom. Odavno je konstatovano da se slobodna društva i države kao i međunarodni poredak zasnovan na pravilima može odbraniti samo kredibilnom transatlantskom odbranom.

Termin kooperativna bezbednost postao je popularan od kraja Hladnog rata. Iako još uvek nema opšteprihvaćenu definiciju, naširoko se koristi za najavu novog pristupa međunarodnim odnosima. Činilo se da nudi bekstvo od uskih hladnoratovskih strategija „nulte sume“ u široke suncem

obasjane vidike međunarodnog mira i harmonije³. Koncept kooperativne bezbednosti u slučaju NATO predstavlja.

NATO vodi dijalog i praktičnu saradnju sa nizom partnerskih zemalja i organizacija o širokom spektru političkih i vojnih pitanja⁴. U tu svrhu NATO održava veliki broj partnerstava zasnovanih na reciprocitetu, uzajamnim benefitima i doprinosi unapređenju bezbednosti svojih partnera u međunarodnoj zajednici. Fleksibilnost partnerstava je dosta izražena. Mreža partnerstava obuhvaćena je kroz formate Partnerstvo za mir, Mediteranski dijalog, Istambulska inicijativa za saradnju kao i Partneri širom sveta, što obuhvata partnere poput Novog Zelanda i Australije. Kroz kooperativnu bezbednost partneri mogu ostvariti koristi u oblasti refermi, edukaciji, treningu. Pored ovih aktivnosti mogu dati svoj doprinos u operacijama i misijama koje vodi NATO. Sama primena kooperativne bezbednosti poslužila je kao model za uzajamnu

saradnju bez prejudiciranja članstva, čime bi države partneri ostvarili željeni nivo saradnje sa NATO, kao što to čini i Republika Srbija.

Konsultacije i opšta saglasnost kao najjače oružje NATO-a

Način donošenja odluka u okviru NATO često je na udaru konspiroloških interpretacija koje se vezuju za ovaj proces. Nedovoljno poznavanje ovog procesa i mogućnosti koje su pred članicama pogoduje stereotipima o NATO-u kao vazalskoj organizacije, a ne savezu suverenih demokratskih država.

Države članice upravo i koriste NATO kao platformu na kojoj mogu izneti svoje političke i bezbednosne bojazni, strahove ili potražiti određena rešenja ili pak insistirati na donošenju odluka u pogledu političkih i vojnih postupanja zarad neophodnosti zaštite ili preduzimanja drugih mera. Opisana aktivnost se odvija u skladu sa članom 4. Severnoatlantskog sporazuma koji daje pravo

³ <https://www.marshallcenter.org/en/publications/marshall-center-papers/cooperative-security-new-horizonsinternational-order/cooperative-security-individual-security-international#toc-what-is-cooperative-security->

⁴ <https://lc.nato.int/operations/military-partnership/nato-partnership>

članicama da iznesu temu od interesa, a naročito onu koja se tiče bezbednosti pred Severnoatlanski savet. Konsultacije i razmena mišljenja jačaju političku dimenziju svake odluke i aktivnosti koju preduzme NATO. Neophodnost razmene informacija i uglova posmatranja određenih tema odražava se na pouzdanost i poverenje među saveznicima. Konsultacije su i sastavni deo procedure NATO iz razloga što se sve odluke donose konsenzusom. Sistem donošenja odluka opštom saglasnošću zasniva se na uvažavanju pozicija i interesa svake članice, ne vezano od njene veličine, ekonomske i vojne snage. Možda je upravo konsenzualno odlučivanje odgovor za dugovečnost NATO-a. Konsultacije se pokreću u različitim formatima. Najčešće pre donošenja određenih odluka od strane članica, ali i nakon donošenja odluka kako bi se konsolidovala celokupna politička pozicija svih saveznika. Konsultacije su srž funkcionisanja NATO-a kao organizacije. Odvijaju se i formalno i neformalno. Kako bi komunikacija bila kontinuirana sve države članice imaju svoje stalne delegacije.

„Stranke će se zajedno konsultovati kad god, po mišljenju bilo koje od njih, bude ugrožen teritorijalni integritet, politička nezavisnost ili bezbednost bilo koje od Strana.- **član 4.**

Severnoatlantskog ugovora

Bilo koja članica može aktivirati član 4. A odluka proistekla na osnovu člana 4. mora biti zajednička.

Od osnivanja 1949. godine ukupno sedam puta je aktiviran član 4. Poslednji put to je učinjeno 24. Februara 2022. na zahtev Bugarske, Češke Republike, Estonije, Latvije, Letonije, Poljske, Rumunije i Slovačke kao posledica ruske agresije na Ukrajinu.

„... sve vlade članica treba da stalno imaju na umu da je poželjno da se Savetu skrene pažnja na informacije o međunarodnim političkim dešavanjima kad god su od interesa za druge članove Saveta ili za Organizaciju u celini; i (...) Savet na stalnoj sednici bi s vremena na vreme trebalo da razmotri koji bi konkretni predmet mogao biti prikladan za političke konsultacije na jednom od svojih narednih sastanaka kada bi njegovi članovi trebalo da budu u poziciji da izraze stavove svojih vlada o toj temi .” C-M(54)38 iz Rezolucije NATO-a o političkim konsultacima.

Severno atlantski savet je glavno telo alijanse za odlučivanje u okviru NATO-a. Uloga mu je da nadgleda sve političke i vojne procese koji se odnose na bezbednosne aspekte koji mogu uticati na sve saveznike, a koji zahtevaju kolektivnu odluku.

„Stranke ovim osnivaju savet, u kome će svaka od njih biti predstavljena, da razmatra pitanja u vezi sa sprovođenjem ovog Ugovora. Savet će biti organizovan tako da se može sastati u bilo kom trenutku. Savet će uspostaviti pomoćna tela koja mogu biti neophodna; posebno će odmah uspostaviti komitet za odbranu koji će preporučiti mere za sprovođenje članova 3 i 5.”- član 9 Severnoatlantskog ugovora.

Predstavnici svih država članica imaju svoje „stolice“. Savet se može sastajati na nivou ambasadora, ministara odbrane i spoljnih poslova i na nivou šefova država i vlada. Savetom predsedava Generalni Sekretar.

Strateški koncept NATO-a iz Madrida 2022.

Usvajanje novog strateškog koncepta NATO-a dolazi u bitno izmenjenom međunarodnom okruženju. Za razliku od Strateškog koncepta iz Lisabona 2010.godine, danas su ponovo aktuelizovane međudržavne oružane pretnje. Posthladnoratovski period je očigledno završen, dominacija hibridnih i nedržavnih pretnji zamenjena je direktnim oružanim pretnjama. Evroatlantski prostor je najranjiviji na Evropskom kontinentu. Pokušaj Rusije da oružjem nametne svoju ulogu u međunarodnim odnosima, doveo je Evropu na ivicu nuklearnog sukoba, a oružana pretnja za istočne članice NATO-a je snažnija nego pre.

Strateški koncept je ključan dokument NATO-a. Po svojoj hijerarhiji nalazi se odmah iza Severnoatlantskog ugovora. Kao što mu samo ime kaže predstavlja kolektivnu stratešku odluku koja se bazira na trenutnom bezbednosnom okruženju i predviđanju razvoja bezbednosne i političke situacije u narednih 10 godina. Kao period za preispitivanje strateškog koncepta uzima se 10 godina. Strateški koncept NATO-a možemo nazvati i još kolektivnom bezbednosnom procenom koja je sačinjena od strane svih država članica koje su se jednoglasno saglasile sa ciljevima, vrednostima i potrebama. Kada se govori o novom Strateškom konceptu usvojenom u Madridu 2022. godine on odražava stanje ugroženosti sa aspekta bezbednosti evropskog kontinenta. U kakvom bezbednosnom okruženju, sa kakvim parametrima se raspolaže kada se donosi novi strateški koncept? Ruska agresija na Ukrajinu, pomoć Ukrajini u skladu sa članom 51. Povelje OUN, dve nove buduće članice Finska i Švedska, oružana i verovatna pretnja po bezbednost baltičkih republika, usložnjavanje sajber pretnji, migrantska kriza na pomolu i drugi oblici hibridnih nasrtaja. Svi opisani oblici ugrožavanja su posledica direktne namere da se izazove svetski multilateralizam i poredak zasnovan na pravilima. U novom strateškom konceptu nosici ovih aktivnosti direktno su imenovani. NR Kina i Rusija predstavljaju se kao globalni izazivači od Pacifika do Lisabona. Priroda pretnji od strane neoružanih oblika ugrožavanja nije se promenila. Potvrđena je obaveza i spremnost da se gradi otpornost od sajber napada na kritičnu infrastrukturu i civilna dobra u celosti. Poluga energetske pritiska je aktuelnija nego ranije, i ako nije prvi put. Prodor Kine u Evropu kroz inicijativu „Pojas i Put“ predstavlja direktan izazov za jedinstvo u odlučivanju, obaveze nastale iz kredita i ekonomska međuzavisnost se ne mogu ignorisati, a sve direktno utiču na spoljnopolitičke implikacije. Adaptacija u odnosu na nove bezbednosne pretnje

i globalne rivale pred NATO je postavio izazov kakav nije postojao od II Svetskog Rata. Od kraja Hladnog Rata i raspada SSSR-a nije zabeležena sistematska pretnja uspostavljenim pravilima i demokratskim uređenjima. Rusija i Kina od izbijanja pandemije Kovid-19 sinhronizovano nastoje da ugroze demokratski poredak, da podriju demokratska uređenja, naruše jedinstvo, dok istovremeno nastoje da od neintegrisanih prostora naprave poligon za konfrontaciju. Strateški koncept usvojen u Madridu nastoji da izgradi otpornost i spremnost na ove izazove i pretnje. Strateški koncept će se direktno odraziti na postupanje u pogledu osnovnih uloga Saveza. Kolektivna odbrana nametnula je potrebu za povećanjem učešća multinacionalnim trupama, diverzifikaciju snabdevanja i jasno rekonfigurisanje i jačavanje borbenih kapaciteta na Istoku Evrope. U slučaju da dođe do migrantskih talasa ponovo će biti neophodno očuvati bezbednost na Jugu i Mediteranu. Kao odgovor na rusku agresiju formirano je osam multinacionalnih borbenih

Fotografija nato.int

grupa i to u Bugarskoj, Estoniji, Mađarskoj, Latviji, Litvaniji, Poljskoj, Rumuniji, Slovačkoj. Ukupno 40.000 trupa se nalazi pod direktnom komandom NATO-a.

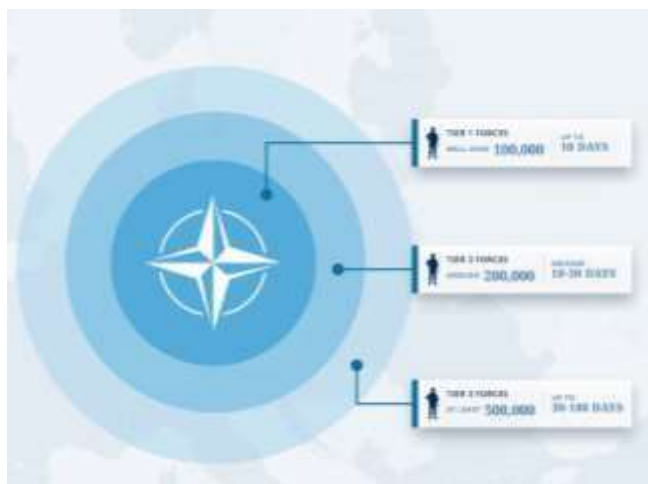
Strateški koncept dolazi u trenutku kada je NATO dobio reafirmaciju svoje glavne uloge, a to je član 5. I kolektivna odbrana. Uloga u odvratanju od nuklearne pretnje svaki dan je na testu, svaki dan iz Rusije dolazi po koja pretnja nekoj od prestonica.

Jačanje otpornosti od autoritarnih uticaja zahtevaće povećane investicija u sajber bezbednost, borbu protiv hibridnih pretnji. Možemo reći da se NATO 2022. godine, nalazi pred izazovima sa svog početka 1949. samo sa 73 godina iskustva i još jednim suparnikom koji je hermetički zatvoren, finansijski jači i ekonomski međuzavisniji. Taj izazov je Kina ideološki afirmisana u komunizmu i narativima o suprotstavljanju svetskom imperijalizmu. Iz tog razloga biće potrebna

i snažnija politika otvorenih vrata i širenje kooperativnih partnerstava izvan evroatlantskog prostora, postojanje bezbednosnog brisanog prostora neće ostati u vakuumu, samo je pitanje da li će taj prostor ispuniti demokratija, ekonomski razvoj ili kolektivizam, zatvorenost i energetska/ekonomska podređenost,

Na samitu u Madridu definisan je novi model snaga NATO. U cilju podizanja spremnosti za reagovanja u odnosu na postojeće potencijale. U sled nepovoljne bezbednosne situacije potrebno je bilo uvećati broj snaga u svim sverama na zemlji, vodi, vazduhu i četvrtoj dimenziji sajber prostoru.

Snage za odgovor NATO-a do sada su obuhvatale 40.000 trupa koje se mogu staviti u funkciju za 15 dana. Snage visoke pripravnosti po novom modelu snaga NATO-a planirano je promptno sastavljanje 300.000 trupa. Na obimu i nameni snaga se još uvek radi kroz detaljnu razradu. Model tranzicije na novi model je planiran da bude završen 2023.

Prema šematskom prikazu koji je objavio NATO možemo videti da nivo jedan obuhvata stavljanje na raspolaganje 100.000 snaga u periodu od deset dana. 200.000 vojnika u periodu od 10 do 30 dana. I pola miliona vojnika u roku od 30-180 dana.

Ovakvo planiranje je u skladu sa novim bezbednosnim realnostima. Opasnost od

Fotografija : nato.int

nepredvidljivog ponašanja globalnih aktera je nametnulo dublju razradu i logističke procedure kako bi se ostvarili ovako značajni zadaci. Kada se govori o pripremljenosti NATO snaga, nije reč samo o direktnom vojnom osoblju, već i o transportu, sistemu tretiranja ranjenih, snabdevanju hranom i opremom. Logistika je ozbiljan izazov. NATO u okviru svojih vežbi više puta testirao mogućnost prebacivanja snaga.

Najznačajnije promene koje je doneo Strateški koncept NATO-a 2022. u odnosu na prethodni koncept iz 2010. U odnosu na Lisabonski samit i strateški koncept iz 2010. Novi koncept je

definisao Rusku Federaciju kao direktnu i značajnu pretnju po bezbednost danas. NR Kina je označena kao izazov za bezbednost, interese i vrednosti Saveza. NATO je postao bogatiji za dve nove članice Finsku i Švedsku, proces ratifikacije Pristupnih protokola je u toku u državama članicama. Turska je redefinisala svoj odnos sa Švedskom i Finskom i potpisala trilateralni memorandum. Koncept odbrane i odvracanja je doživeo svoju radikalnu promenu. 40.000 snaga za brzo reagovanje je povećano na 300.000. Postignuta je saglasnost za izdvajanje 2% BDP za odbranu od strane članica, kao i pristupanje znavljanju opreme i vojnih zaliha, unapređenje isturenih sposobnosti odbrane, poboljšanje komande i kontrole (upravljanje i praćenje snaga u integrisanom sistemu snaga združenih operacija). Izdvajanje u zajednički i nacionalni budžet je dogovoreno. Sa stanovišta pomoći Ukrajine potvrđen je sveobuhvatni paket pomoći, kao i slanje nesmrtonosnih sistema za sigurnu komunikaciju, anti-dron sistemi i gorivo. Pomoć obuhvata i tranziciju sa oružja sovjetske proizvodnje i povećanje interoperabilnosti.

NATO i izdvajanja za odbranu

Kada se govori o troškovima za odbranu u kontekstu NATO-a utemeljeno je mišljenje da su ti troškovi nepotrebno nametnuti da će države pristupanjem Savezu „bespotrebno“ siromašiti zbog potreba drugih.

Troškovi za zajedničku infrastrukturu NATO-a su uključeni u ukupne izdatke za odbranu svake članice. Dakle, standrad od 2% BDP-a uključuje i doprinos Savezu, za razliku od popularne lažne tvrdnje da svaka članica „mora“ 2% BDP da priloži u NATO zajednički budžet.

Troškovi NATO-a se finansiraju kroz direktna i indirektna davanja članica Saveza. U strukturi finansiranja indirektni doprinos je najveći udeo sredstava, a najčešće se manifestuje kroz učešće članica u NATO misijama i operacijama. Direktno finansiranje stavki koje se odnose na sposobnosti i inicijative koje su u svrhu svih 30 članica NATO-a. Troškovi direktnog finansiranja idu putem zajedničkog doprinosa. I zasnivaju se na dogovorenoj formuli za podelu troškova među članicama. Ova formula se zasniva na BDP-u članica. Kada posmatramo podelu troškova⁵ vidimo da Albanija učestvuje sa 0,09% u ukupnim troškovima NATO-a, dok Bugarska učestvuje sa 0,36%,

⁵ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_67655.htm

Crna Gora 0,02%, Estonija 0,12%, Latvija 0,15%, Litvanija 0,25%. Dakle ni jedna od ovih država ne učestvuje ni sa punim postotkom. Dok SAD učestvuju sa 16%, Velika Britanija 11%, Nemačka 16%, Francuska 10%. Dakle u analizi troškova i koristi (cost benefit analiza) uviđamo da države koje najmanje doprinose imaju višestruku korist koju same ne bi mogle da finansiraju na efikasan način. Jedna od tih aktivnosti je vazdušno patroliranje.

Struktura budžeta NATO-a raspoređena je na civilni budžet, vojni budžet i bezbednosni investicioni program. Zajednički doprinos finansiranja se kontroliše i nadgleda od Severnoatlantskog Saveta, a implementaciju vrši Komeitet za budžet i Komitet za investicije.

NATO Agencija za podršku i nabavku objedinjuje nabavku, logistiku, zdravstvene i infrastrukturne sposobnosti, operativne i systemske podrške, u službi je NATO članica, vojnih NATO snaga i partnerski nacija. Ova aktivnost je veoma značaja sa stanovišta ekonomičnosti nabavki u prvom redu. Prednosti su vidiljve u slučaju nabavke opreme namenjene vojsci ili opreme namenjene borbi protiv Kovid-19, nabavci vazdušnih tankera do organizacije i finansiranja vojnih vežbi.

Budžet NATO u 2022. godini iznosi 1.77 milijardi dolara.

NATO efekat

Nakon raspada SSSR-a i talasa proširenja NATO-a ne smiruje se debata kakvu korist države imaju od članstva u NATO-u. U Srbiji jedna od najaktivnijih anti-NATO teza je da države gube članstvom u NATO-u zbog finansijskih obaveza. Na ovom mestu druge teze nećemo iznositi jer su one deo posebnog poglavlja.

Šta je NATO efekat? I kako se NATO Efekat može izmeriti. U teoriji bezbednosti, međunarodnih odnosa i ekonomije postoje oprečna mišljenja da li se članstvo u NATO može precizno izmeriti u pogledu benefita koje je država ostvarila. Mora se imati na umu da bezbednost ne proizvodi dodatnu vrednost, uvek je trošak, ali mnogo toga omogućava. Tako je od nastanka ljudskog

društva, ona društva koja su mogla da se zaštite od spoljašnjeg ugrožavanja, imala su priliku da se razvijaju ne samo ekonomski, već i kulturološki.

“NATO Efekat” – predstavlja sveobuhvatan porast stranih direktnih investicija, porast standard građana. Pojedini teoretičari smatraju da je članstvo u NATO-u zapravo preporuka za “dobar biznis” odnosno šalje se poruka investitorima da se radi o bezbednoj, stabilnoj i perspektivnoj državi. Što nam i pokazuju podaci Poljske, Češke, Slovačke, Letonije, Estonije, Litvanije, Rumunije, Bugarske.

Kroz uporedni prikaz bruto domaćeg proizvoda možemo pratiti ekonomske pokazatelje pre i nakon pristupanja NATO-u nekih od članica koje su to učinile nakon 1997. godine a prema podacima Svetske banke.

Država	BDP 1997. u milijardama dolara	BDP 2020 u milijardama dolara
 Poljska	159	594
 Češka Republika	62	243
 Rumunija	35	248
 Slovačka	27	104
 Bugarska	11	69

Kao referentnu tačku smo uzeli 1997.godinu i ako nisu sve države pristupile NATO-u u isto vreme, iz razloga što i sam proces reformi koje obuhvata proces pristupanja NATO-u povoljno se odražavaju na demokratizaciju, razvoj institucija i tržišne ekonomije kao i reformu sektoru bezbednosti. Tabela nam pokazuje da su države, u skladu sa svojim specifičnostima, unapredile svoj BDP za najmanje četiri puta u odnosu na period iz 1997. Poljska je postala pet puta bogatija, Češka četiri puta, Rumunija sedam puta, Slovačka pet puta, Bugarska šest puta.

Ukoliko uzmemo još jedan parametar indeksa ljudskog razvoja možemo imati još jedan egzaktan parametar koji možemo uzeti kao validan za analizu napretka određenih država prema UNDP.

Država	Indeks ljudskog razvoja 1997. godina	Indeks ljudskog razvoja 2020. godina
 Poljska	50	35
 Češka	37	27
 Rumunija	67	48
 Slovačka	39	39
 Bugarska	59	55

Indeks humanog razvoja meri tri osnovne dimenzije ljudskog razvoja: dug i zdrav život, znanje i pristojan životni standard. Za izračunavanje indeksa koriste se četiri indikatora: očekivani životni vek pri rođenju, srednje godine školovanja, očekivane godine školovanja i bruto nacionalni dohodak po glavi stanovnika. Prema ovom objektivnom pokazatelju opet uočavamo su evroatlantske integracije stabilan okvir za razvoj i unapređenje standard građana dok sam napredak u velikoj meri zavisi od pojedinačne specifičnosti svake države.

Još jedan parameter koji uzimamo u razmatranje biće bruto domaći proizvod po glavi stanovnika po podacima Organizacije Ujedinjenih Nacija, sektora za statistiku.

Država	BDP po glavi stanovnika u dolarima 1997.	BDP po glavi stanovnika u dolarima 2020.
 Poljska	4,134	15,764
 Češka	6,015	22,911
 Rumunija	1,572	12,929
 Slovačka	4,065	19,264
 Bugarska	1,387	10,058

Kao i u prethodnim parametrima, BDP po glavi stanovnika nam pokazuje značajan rast ekonomskog razvoja i standarda građana.

NATO efekt do sada niko nije precizno i ne dvosmisleno kvantifikovao. Kroz posredne analize možemo zaključiti da su potpune evroatlantske integracije doprinele da ove države postanu uspješnije i bogatija kroz povoljan ambijent za strane direktne investicije, vladavinu prava, demokratizaciju i tržišnu ekonomiju. A to su osnovne vrednosti NATO-a.

Na osnovu uzajamne komparacije podataka iz 1997. i 2020. možemo ambiciozno reći da “NATO Efekat” – predstavlja sveobuhvatan porast standard građana manifestovan kroz pouzdano, predvidljivo i stabilno državno uređenje i međunarodnu poziciju. Pojedini teoretičari smatraju da je članstvo u NATO-u zapravo preporuka za “dobar biznis” odnosno šalje se poruka investitorima da se radi o bezbednoj, stabilnoj i perspektivnoj državi.

NATO i drugi vojni savezi u Svetu

NATO kao regionalni bezbednosni savez nema svog savremenog konkurenta sa kojim bi mogao da se uporedi. U svetu postoje regionalni bezbednosni formati. Jedan od njih koji se često ističe kao kontra strana NATO-u jeste Organizacija dogovora o kolektivnoj bezbednosti. Ovaj savez nastao je 2002. godine na postsovjetskom prostoru od bivših republika Sovjetskog Saveza, svoje ishodište ima iz Sporazuma o kolektivnoj bezbednosti iz 1992 godine. Na početku osnivanja članice ove organizacije su Ruska Federacija, Kazakstan, Jermenija, Kirgistan, Tadžikistan, Uzbekistan, Azerbejdžan, Belorusija i Gruzija. 2002. godine kada je Sporazum o kolektivnoj bezbednosti prerastao u Organizaciju dogovora o kolektivnoj bezbednosti kao članice ostale su Jermenija, Belorusija, Kazakstan, Kirgistan, Ruska Federacija i Tadžikistan dok su Azerbejdžan, Uzbekistan, Gruzija odbili da se priključe ovoj organizaciji. Ovaj savez se pokazao nedelotvornim i mnogi ga još nazivaju pseudo-odbrambenim savezom. Kao jedan od najskorijih primera navodi se sukob na Nagorno-Karabahu 2020. godine, tokom koga je Belorusija isporučivala rakete Azerbejdžanu što je u direktno suprotno sa interesom Jermenije. Odsustvo solidarnosti videlo se

na još nekoliko primera, ali ovaj predstavlja najupečatljiviju razliku u odnosu na NATO. Kao suprotno NATO u svom novom Strateškom konceptu osvrće se i na transfer tehnologija dvostruke namene i njihovu kontrolu kako te tehnologije ne bi bile korišćene protiv članica NATO-a. Drugi primer nefunkcionalnosti ODKB-a predstavlja odluka Kazakstana da zabrani javno isticanje simbola i znakova ruske agresije na Ukrajinu. Treći primer je da Rusija nije ni na jedan zvaničan način konsultovala članice saveza o planovima napada na Ukrajinu, kao i to što svoje “saveznike” nije suočila sa mogućim posledicama takvog čina. Ovo nas upućuje na dekorativno prisustvo političkog dijaloga, dok u faktičkom smislu ODKB predstavlja zadovoljenje ruske ambicije da ima “svoj NATO”. Odsustvo solidarnosti unutar ODKB-a moglo se videti i tokom krize izazvane pandemijom Kovid-19, ali i odsustva vojne pomoći Jermeniji u više navrata. Svojom strukturom ODKB kozmetički podseca na strukturu NATO-a.

Ukoliko poredimo ova dva saveza, NATO i ODKB uviđamo bitne razlike. NATO se od svog nastanka širio u skladu sa demokratskim političkim odlukama suverenih država. Dok je ODKB samo formalizovao u novom obliku već postojeće rusko vojno prisustvo, odnosno nastavio tradiciju Varšavskog pakta gde je formalno potpisao ugovor sa svojim satelitskim državama.

Odnosi Srbije i NATO

Danas se Srbija nalazi u potpunom susedstvu NATO, a sa članicama NATO-a razvija najveću ekonomsku saradnju, a članice NATO-a su najveći investitori u

Srbiji.

U političkom smislu NATO kroz svoje programe prepoznaje i druge partnere. U svetlu ruske agresije na Ukrajinu NATO je intenzivirao politički i odbrambeni dijalog sa partnerima širom Sveta koji dele demokratske vrednosti i imaju demokratsko uređenje. Odnosi Srbije i NATO se odvijaju

na osnovu bilateralne saradnje kroz program Partnerstvo za mir. Ovakav oblik saradnje zasnovan je na principima dobrovoljnosti, fleksibilnosti i transparentnosti. Svaka država učesnik na ovom programu učestvuje na jedinstven i individualan način. Ni jedna država nije na silu postala učesnik Programa partnerstvo za mir, kao ni članica NATO. Svako "Partnerstvo za mir" određuje nivo, sadržaj i dinamiku saradnje, a u skladu sa nacionalnim interesima, mogućnostima i potrebama partnera. Vremenom je Program partnerstvo za mir proširio oblike saradnje izvan dominantno odbrambenih pitanja. Tako se danas u okviru Programa finansira naučna saradnja kroz koju naučnici iz Srbije imaju priliku da se njihov naučni rad finansira na način koji doprinosi sveobuhvatnom unapređenju nivoa nauke u Srbiji.

20 država iz evroatlantske regije učestvuje u ovoj formi saradnje sa NATO. Ono što se posebno traži od partnera, jeste da su posvećeni Povelji UN i Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima.

Da bi država pristupila Partnerstvu za mir neophodna je saglasnost Alijanse, kroz tu saglasnost se konstatuje da je država spremna i da zadovoljava standard i kriterijume učešća u programu.

Članstvo u EU i NATO nije međusobno uslovljeno. Međutim, NATO i EU dele isti sistem vrednosti, pre svega vrednosti demokratije, ljudskih prava, slobodnog tržišta, bezbednosti. Format saradnje kroz Partnerstvo za mir je dobar kanal političke komunikacije, podizanja poverenja i unapređenja sveobuhvatnih odbrambenih i bezbednosnih kapaciteta partnera.

Hronologija odnosa Srbije i NATO

1999. Vojno-tehnički sporazum između međunarodnih sanga bezbednosti i SRJ, Srbije i rezolucija SB OUN 1244, započinje saradnja sa snagama KFOR-a koje imaju međunarodni mandate.

2005. godine- Potpisivanje Sporazuma o tranzitnim aranžmanima (ATA)

2006. godine- Srbija pristupa programu Partnerstvo za mir

2007. godine- Srbija postaje pridružena članica Parlamentarne skupštine NATO-a i Pristupa procesu planiranja i pregleda PzM (PARP)

2008. godine- Potpisan Sporazum o bezbednosnim informacijama

2009. godine-Inicijalni Individualni Program Partnerstva, po kom je uspostavljena stalna misija Srbije pri NATO

2014. godine-Potpisan sporazum o statusu snaga u okviru PzM

2015. godine-Srbija postiže dogovor o IPAP-u (individualnom akcionom planu partnerstva)

2017. godine-Nakon uspešnog prvog ciklusa IPAP započet je drugi ciklus IPAP-a

2019. godine-Uspešno okončan drugi ciklus IPAP-a

Individualni Akcioni Plan Partnerstva (IPAP), predstavlja najviši nivo saradnje između NATO i neke države bez namere o učlanjenju. IPAP proširuje okvire saradnje i to političku i bezbednosnu saradnju, javnu diplomatiju, upravljanje krizama, planiranje u hitnim slučajevima i zaštitu tajnih podataka. Specijalne jedinice Vojske Srbije su sertifikovane od strane NATO, kao i Specijalni Centar za atomsko-biološko-hemijsku odbranu iz Kruševca je sertifikovan, kao centar partnerske obuke i edukacije NATO, čime je postao dostupan NATO članicama za obučavanje.

Invidualni akcioni plan partnerstva obuhvata politička i bezbednosna pitanja, unutrašnja politika i ekonomija, odbrambena i vojna pitanja, javna diplomatija, naučna saradnja, upravljanje u kriznim i vanrednim situacijama i zaštita tajnih podataka. Dakle, obim saradnje kroz IPAP obuhvata oblasti kao što su regionalna saradnja, ljudska prava, vladavina prava, borba protiv terorizma, sajber odbrana, ekonomske reforme, planiranje odbrane, politika odbrane, doprinos bezbednosti kroz naučnu saradnju. Vrlo širok obim saradnje koji se bavi oblastima od značaja za svakodnevni život građana Srbije. U doba digitalizacije i uvećanja upotrebe interneta kao i informatičkih sistema kao što je i servis E-Uprava iziskuju posebnu pažnju i rad na zaštiti i odbrani ovih sistema.

Srbija i NATO sa članicama i partnerima su održali više od 150 vežbi raznovrsnog karaktera od 2006.godine, što je neuporedivo veći broj vežbi u odnosu na partnere koji dolaze sa pozicija geopolitičkih rivala NATO i njegovih članica i partnera. Najznačajnije vojne vežbe sa NATO, članicama NATO i partnerima.

Posebno treba istaći zajedničke patrole i aktivnosti Vojske Srbije i KFOR-a.

Tokom 17 godina partnerstva Srbija i NATO su razvili visok nivo političkih i bezbednosnih odnosa, bez prejudiciranja članstva Srbije u Savezu. Srbija je po principu „Jedan partner jedan plan“ u

partnerstvu sa NATO-om dizajnirala obim i način saradnje za koji je smatrala da će joj najviše koristiti.

*NATO i Srbija su bliski i dugoročni partneri. Naše partnerstvo se zasniva na političkom dijalogu i praktičnoj saradnji, uz potpuno poštovanje proklamovane politike vojne neutralnosti Srbije.-
Generalni sekretar NATO-a Jens Stoltenberg*

U sagledavanju odnosa Srbije i NATO-a bitno je istaći da se odnosi zasnivaju u jasnim granicama politike nesvrstavanja u vojne saveze koju je odredila Srbija. Sa druge strane kroz svoje odnose sa NATO-om Srbija ima mogućnost unapređenja svojih odbrambenih i bezbednosnih potencijala, ali i priliku da učestvuje u multilateralnom forumu kakav je Evroatlantski partnerski savet. U ovom organu učestvuju sve države partneri NATO-a.

Srbija i NATO saraduju u nekoliko ključnih oblasti. Važno je istaći da je Srbija kroz saradnju i partnerski odnos sa NATO-om izgradila svoju međunarodnu afirmaciju kao pouzdanog partnera. U prvom redu ta afirmacija se ogleda u učešću u mirovnim misijama, pružanju asistencije u obukama, ali i u pripadnosti globalnoj koaliciji za borbu protiv Islamske države.

Srbija i NATO saradnja u nauci i obrazovanju

Ova vrsta saradnje predstavlja širi okvir saradnje. Usmerena je na zajedničke potrebe, a rezultati projekta su dostupni svim učesnicima. Na ovakav način Srbija kao partner ima mogućnosti da unapredi svoje sposobnosti i kapacitete.

Srbija je od 2012. uključena u program Unapređenja obrazovanja u odbrani (Program DEEP). Kroz ovaj program Srbija je uspela da razvije sveobuhvatan i modera sistem vojnog obrazovanja. Zahvaljujući ovom programu Srbija je postala izvoznik i pružalac edukacija i treninga drugim učesnicima programa. Primera radi Jermeniji.

Kroz program NATO Nauka za mir i bezbednost Srbija učestvuje u 9 aktivnosti. Glavne aktivnosti su odbrana od hemijskih, bioloških, radioloških i nuklearnih pretnji, protiv terorizam, napredne tehnologije u bezbednosti, energetska i ekološka bezbednost.

Najznačajniji projekti su :

1. SP4LIFE.

Rano otkrivanje fizičkih pretnji je efikasan pristup za smanjenje žrtava i povećanje bezbednosti operativnog osoblja i civila tokom incidenata sa masovnim žrtvama usled terorističkih napada i hemijske, biološke, radiološke i nuklearne (CBRN) nesreće. Ovaj višegodišnji projekat ima za cilj da dizajnira i razvije nosivi sistem za praćenje u realnom vremenu koji je konstruisan kao uređaj nalik zakrpi. To će biti sposoban da prikuplja i analizira informacije o vitalnim parametrima, kao što su disanje, otkucaji srca, zasićenost krvi kiseonikom, krvni pritisak ili telesne temperature. Sistem će identifikovati i komunicirati nivo stresa, početak respiratornih poremećaja ili srčanih događaja osoblje u akciji, i pomoći vođama timova da poboljšaju donošenje odlukai alokaciju resursa u vanrednim situacijama.

2. BIOLOŠKE STRUKTURE ZA MULTISPEKTRALNI NADZOR

Sistemi za nadzor zahtevaju senzore i kamere sposobne da detektuju pretnje u više spektralnih opsega, kao što su milimetarski talasi, teraherci, infracrveni, vidljivi i mnogi drugi. Ovaj tekući MIP ima za cilj da razvije potvrđen koncept multispektralne kamere za nadzor, za pokrivanje ultraljubičastih, vidljivih i infracrvenih zračenja. Sistem koristi čestice mikronske veličine sa unutrašnjim nanostrukture, slične krljušti krila leptira, kao senzorni elementi. Ova tehnologija ima potencijal da poboljša osetljivost i spektralni opseg postojeće kamere. Tehnološka arhitektura je fleksibilna i svestrana i može se prilagoditi da se proširi spektralna osetljivost na teraherce i rendgenske zrake.

3. DETEKCIJA TRAGOVA EKSPLOZIVA ZA STANDEKS (EXTRAS)

Kroz EKSTRAS, projektni tim će razviti skrining uređaj, koji će raditi u realnom vremenu na visokom brzina protoka. Projekat na kraju nastoji da unapredite uređaj za detekciju eksploziva u proksimalnim tragovima sposoban da u realnom vremenu istražuje širok spektar površine koje bi mogle biti kontaminirane energetskim materijalima. Konačni cilj ovog projekta je izbegavanje ili umanjenje žrtava tokom

terorističkih napada na sisteme masovnog transporta ili na velikim javnim događajima, a sve zasnovano na rđavim iskustvima ranijih napada.

4. BATERIJE NA BAZI UGLJENIKA

Baterije predstavljaju odlično rešenje da samostalno snabdevaju različite sisteme u vojnoj primeni: od brojnih koji troše manje energije do elektronske opreme sa visokoenergetskim potrebama sistema kao što su vojna vozila, čamci, skloništa aplikacije i letelice. Zbog oskudice u rezervama litijuma (Li), ovaj tekući višegodišnji projekat ima za cilj da se razvije nova generacija Li-free baterija i superkondenzatori, zasnovani na biomasi, jeftini i ekološki prihvatljiva karbonska nanotehnologija.

Najznačajniji projekat na kome učestvuje Srbije je **DEXTER**. Skraćenica proizilazi iz detekcije eksploziva i vatrenog oružja u protiv terorizmu. Projekat se zasniva na podizanju bezbednosti i zaštite podzemnih stanica, aerodroma i drugih mesta javnog transporta gde je prisutna velika koncentracija ljudi. Projekat polazi od zakonitosti da terorističke organizacije za mete uzimaju mesta velikog okupljanja ljudi. A svi navedeni prostori su u prošlosti višestruko bili meta terorističkih napada koji su rezultovali značajnim gubicima ljudskih života. Konvencionalni pristup zaštite objekata javnog transporta bazira se na kontroli pristupa, korisnika i prtljaga. Projekat DEKSTER nastoji da ponudi preciznija i pouzdanija rešenja sa ciljem da učini boravak korisnika prijatnijim u ovim objektima. Sistem koji bi trebao da se razvije uz pomoć Porgrama za bezbednost i mir nastoji da pronađe rešenje koja će identifikovati nosioce vatrenog oružja i eksploziva bez ometanja korisnika u realnom vremenu. Postavljen je visok zadatak detekcije na diskretan način bez nasumičnih provera putnika ili kontrolnih punktova. Rešenje se zasniva na intergrisanju raznorodnih tehnologija u cilju napređenja sistema detekcije kako bi mogao da ide u korak sa pretnjama koje evoluiraju. Projekat je u skladu sa akcionim planom NATO-a u borbi protiv terorizma kroz implementaciju unapređenih tehnologija.

Projekat ima tri segmenta koji se baziraju na mašinskom učenju odnosno veštačkoj intelegijenci.

Na projektu učestvuje 11 institucija iz 4 NATO države i 4 partnerske države. Ispred Srbije kao države partnera NATO-a učestvuje Institut za nuklearne nauke „Vinča“.

Novi strateški koncept potvrdio je još čvršću izgradnju partnerstava i zajedničkih projekata u oblasti nauke koji imaju svoju primenu u bezbednosti. Kroz ovakve programe partnerske države imaju mogućnost da budu korisnici najsavremenijih naučnih dostignuća i sistema kako bi bili bezbedniji.

Srbija i NATO vojna saradnja

Od kada je Srbija postala deo Programa partnerstvo za mir njene institucije su se uključile u više formata partnerstva. Program Partnerstvo za mir (PzM) je najznačajnija inicijativa NATO, formalno pokrenuta 1994. godine, u cilju razvijanja stabilnosti i bezbednosti u Evropi i šire u svetu, kroz jačanje poverenja i saradnje između NATO i drugih država u evro-atlantskom prostoru. Zaštita i unapređenje osnovnih sloboda i ljudskih prava, demokratski razvoj i očuvanje slobode, pravde i mira predstavljaju zajedničke vrednosti na kojima počiva program Partnerstvo za mir i kao takve kompatibilne su sa vrednostima drugih međunarodnih i regionalnih organizacija - Ujedinjenih nacija, Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju, Saveta Evrope, Evropske Unije i drugih organizacija. Partnerstvo za mir je program bilateralne saradnje između NATO i pojedinačnih država, koji se bazira na načelima dobrovoljnosti, fleksibilnosti i transparentnosti. Obim saradnje kroz program Partnerstva za mir suštinski se realizuje individualno između NATO i Srbije, uz uvažavanje načela „Jedan partner-jedan plan“.

Republika Srbija prepoznaje svoje potrebe i iskazuje željeni obim i nivo saradnje sa NATO-om. Pored saradnje u oblasti odbrane, ovaj program obuhvata i snažnu političku saradnju. Ono što je ključno za „Jedan partner jedan plan“ jeste da to podrazumeva saradnju zasnovanu na nacionalnim interesima, potrebama i mogućnostima partnera. Partnerstvo za mir predstavlja važan temelj evro-atlantske bezbednosti. A učešće država u ovom programu doprinosi međunarodnom ugledu države, čime se šalje poruka stranim investitorima da se radi o pouzdanoj, bezbednoj i stabilnoj državi za njihova ulaganja. Države mogu prisutpiti Partnerstvu za mir kada ispune određene kriterijume i kada NATO odobri njihovu kandidaturu. Važno je istaći da učešće u Partnerstvu za mir, kao i članstvo u NATO-u nije obavezujuće za članstvo u Evropskoj Uniji, ali predstavlja kompatibilan proces.

Srbija i NATO imaju preko 30 programskih aktivnosti.

Srbija je članica Saveta za evro-atlansko partnerstvo koji predstavlja političko-bezbednosni forum koji objedinjuje članice i partnere NATO-a. Savet evro-atlantskog partnerstva predstavlja mehanizam političke koordinacije i nadzora svih aktivnosti u Partnerstvu za mir i forum na kome se, putem političkih konsultacija, razmatraju pitanja od značaja za partnersku saradnju.

Republika Srbija i NATO zaključili su 1. oktobra 2008. godine Sporazum o bezbednosti informacija (Security Agreement), a Narodna skupština Republike Srbije ga je ratifikovala 5. jula 2011. godine. Ovim sporazumom garantuje se minimum neophodnih standarda zaštite podataka koji se međusobno razmenjuju. Na ovaj način je omogućena razmena informacija poverljive sadržine sa NATO i stvoreni uslovi za aktivniju ulogu Republike Srbije u Partnerstvu za mir.

Prvi Individualni program partnerstva - IPP (Individual Partnership Programme) između Republike Srbije i NATO za 2009-2010. godinu usvojen je krajem 2008. godine, čime je konkretizovano učešće Republike Srbije u programu Partnerstvo za mir, shodno ciljevima i oblastima saradnje navedenim u Prezentacionom dokumentu. Drugi Individualni plan program partnerstva obuhvatao je period 2010-2011. godinu, a treći period 2011-2012.

Individualni akcioni plan partnerstva - IPAP je mehanizam koji predstavlja najviši oblik partnerske saradnje sa NATO koji ne implicira članstvo u Alijansi. On predviđa redovne cikluse dijaloga sa NATO o političko-bezbednosnim pitanjima, vojno-odbrambenim i pitanjima javne diplomatije i naučne saradnje, kao i planiranja u vanrednim situacijama. Individualni akcioni plan partnerstva (IPAP) predstavlja izraz političke volje Srbije da unapredi svoje odnose sa NATO. Cilj IPAP-a je jačanje saradnje i sveobuhvatni reformski procesi koji će olakšati i podstaći pružanje podrške NATO, kao i bilateralne podrške Alijanse. Ovaj okvir saradnje je izuzetno važan u cilju suočavanja sa novim bezbednosnim izazovima shodno savremenim okolnostima. Saradnja Vojske Srbije i KFOR-a je veoma dobra i svake godine se razvija u pozitivnim pravcima sa poverenjem. Koliko je važno prisustvo KFOR-a u prilog ide i istaknut zahtev Srbije da NATO ne smanjuje prisustvo KFOR-a na Kosovu u cilju održavanja potpune slobode kretanja i očuvanja kulturnih, istorijskih i verskih spomenika. Saradnja kroz programe NATO-a važna je i sa stanovišta učešća Srbije u multinacionalnim operacijama, a što zahteva da Srbija uz pomoć NATO programa transformiše sistem odbrane u savremen, efikasan i međunarodno interoperabilan sistem. U vezi sa tim oformljena je radna grupa Srbija-NATO za reforme odbrane. U sklopu napora za doprinos globalnoj borbi protiv terorizma, Republika Srbija je dala značajan doprinos projektu obuke

iračkog vojnog osoblja u oblasti vojne medicine pod pokroviteljstvom NATO Inicijative za izgradnju kapaciteta za odbranu uz podršku država članica NATO.

Svake godine Srbija sprovodi više od 100 partnerskih aktivnosti sa NATO na godišnjem nivou.

Treba imati na umu da NATO ima civilne i vojne vežbe. I važno je razdvojiti vežbe u kojima Srbija bilateralno učestvuje sa NATO članicama, od samih vežbi koje organizuje NATO. Do sada Srbija nije učestvovala ni u jednoj vojnoj vežbi koju je organizovao NATO. Dok je istovremeno Srbija na bilateralnom nivou učestvovala u 150 vojnih vežbi sa državama članica NATO.

Regionalni Centar ABHO Vojske Srbije

Jedan od pozitivnih primera je regionalni centar ABHO Vojske Srbije koji je u potpunosti

Foto amry.mil

sertifikovan i nalazi se u Kruševcu. U ovom centru se vrše obuke i za pripadnike vojski država članica NATO, ali i za druge partnerske zemlje. Na ovaj način Srbija postaje aktivni činilac bezbednosti u veoma složenoj oblasti. U Regionalnom centru ABHO održano je desetina kurseva i konferencija sa učešćem više od 20 država. Pa su tako na obuci bili pripadnici Mađarske, Američke, Španske, Austrijske i drugih .

vojski iz regiona i sveta

Pomoć u uništavanju viškova municije

Važan aspekt praktične saradnje između Republike Srbije i NATO odnosi se na uništavanje viškova zastarele municije i ubojnih sredstava koji predstavljaju opasnost po bezbednost naših građana i životne sredine. U tom smislu, NATO i Republika Srbija su 12. oktobra 2016. godine započele projekat namenjen uništavanju viškova municije i ubojnih sredstava i tehničkotehnološkoj modernizaciji „Tehničko - remontnog zavoda Kragujevac“. Vrednost projekta, u kojem učestvuje 11 država članica NATO i partnera iznosi 4,15 mil. evra, od čega je do sada prikupljeno oko 90% planiranih sredstava, odnosno 3,73 mil. evra. Zasterala municija predstavlja opasnost za užu i širu

okolinu. Kroz ovakve projekte Republika Srbija ima mogućnost da otkloni neposrednu opasnost od akcidenta.

Saveznici su podržali niz projekata povereničkog fonda NATO/Partnerstvo za mir u Srbiji. To uključuje projekat za bezbedno uništavanje mina i municije, izvršila NATO agencija za održavanje i snabdevanje (NAMSA).

Kroz NATO poverilački fond sprovedeno je još nekoliko projekata koji su se odnosili na uništenje 28.000 viškova malokalibarskog i lakog naoružanja, koji je završen 2003. godine, i drugi za bezbedno uništavanje 1,4 miliona nagaznih mina i municije, koji je završen 2007. Treći projekat za uništavanje približno 8.000 tona viškova municije i eksploziva. Još jedan petogodišnji projekat, koji je završen 2011. godine, a sprovodi ga Međunarodna organizacija za migracije (IOM), pomogao je skoro 6.000 otpuštenih pripadnika odbrane u Srbiji da započnu male biznise.

Vojne i civilne vežbe i treninzi Srbija-NATO

„**SRBIJA 2018**“ je bila najveća terenska vežba upravljanja posledicama prirodnih katastrofa koju je ikada organizovao Evroatlantski centar za koordinaciju odgovora na katastrofe (EADRCC) i Srbija. Bila je to 18. terenska vežba upravljanja posledicama EADRCC-a i prva kojoj je domaćin bila Srbija. Na vežbi je bilo prisutno 2000 učesnika iz 40 država.

Srbija je 2017. godine pokrenula drugi Nacionalni akcioni plan za žene, mir i bezbednost za period 2017-2020. Srbija je povezana sa Politikom i akcionim planom NATO/EAPC o ženama, miru i bezbednosti, koji je usvojen na samitu NATO-a u Briselu 2018. Štaviše, zajedno sa Sjedinjenim Državama, Srbija je vodila niz stručnih radionica koje finansira NATO za razvoj tablicu rezultata, ili skup indikatora, koji će pomoći da se proceni kako NATO i partnerske zemlje uvode rodnu ravnopravnost u vojne operacije.

Srbija i NATO misija KFOR na Kosovu

Od juna 1999. godine NATO je jedina sila u skladu sa rezolucijom 1244 SB OUN po osnovu

	Albania	58		Latvia	136
	Armenia	40		Lithuania	1
	Austria	232		Moldova	41
	Bulgaria	30		Montenegro	1
	Canada	5		North Macedonia	65
	Croatia	147		Poland	247
	Czech Republic	7		Romania	62
	Denmark	35		Slovenia	97
	Finland	20		Sweden	3
	Germany	70		Switzerland	187
	Greece	105		Türkiye	350
	Hungary	469		United Kingdom	41
	Ireland	13		United States	635
	Italy	638			
				Total	3,735

foto : nato.int

misije KFOR je uspeo da obavi svoj primarni cilj, i da spreči obnavljanje neprijateljstava, a što proizilazi iz Glave 7. Povelje OUN. Misija KFOR-a ni u jednom obliku ne određuje konačni dogovor između strana, ali NATO ima aktivnu ulogu u političkom i bezbednosnom dijalogu između strana i predstavlja dobru platformu za smanjivanje napetosti uz snažnu podršku dijalogu Beograda i Prištine pod pokroviteljstvom EU. Misija KFOR-a i dalje je snažno posvećena uspostavljanju bezbednog okruženja za sve građane na Kosovu i zaštitu slobode kretanja. U sled unapređenja bezbednosne situacije NATO je redukovao svoje prisustvo u misiji KFOR-a i sada ta misija broji 3,753 ljudi, iz 27 država. U misiji su prisutne i trupe država koje nisu članice NATO-a.

Izjave zvaničnika o saradnji Srbije i NATO

„Srbija će ostati i očuvati svoju neutralnost. To ne znači da nećemo povećati nivo naših zajedničkih aktivnosti, potpuno sam siguran da možemo da postignemo više, i da možemo više saradivati u budućnosti"- *Aleksandar Vučić, Predsednik Republike Srbije, 2021.*

koje su ovlašće države članice i odgovarajuće međunarodne organizacije (dakle i NATO) da uspostave međunarodno bezbednosno prisustvo, a kako bi odvratile obnavljanje neprijateljstava. U cilju uspostavljanja i realizacije ovog zadatka formiran je KFOR (Kosovo Force).

Za dvadeset godina svoje

Foto: NATO

„Nama je NATO potreban kao saveznik da nam čuva narod na Kosovu”, Aleksandar Vučić, premijer Srbije 2016

„Srbija je 2017. godine pokrenula drugi Nacionalni akcioni plan za žene, mir i bezbednost za period 2017-2020. Srbija je povezana sa Politikom i akcionim planom NATO/EAPC o ženama, miru i bezbednosti, koji je usvojen na samitu NATO-a u Briselu 2018. Štaviše, zajedno sa Sjedinjenim Državama, Srbija je vodila niz stručnih radionica koje finansira NATO za razvoj tablicu rezultata, ili skup indikatora, koji će pomoći da se proceni kako NATO i partnerske zemlje uvode rodnu ravnopravnost u vojne operacije.“ – *Mirce Genoa, zamenik generalnog*

„Najveći izazov za NATO u Srbiji je javna diplomatija, jer ljudi nisu svesni koliko zajedno radimo na dnevnom nivou. Sa druge strane, vidimo takođe mnogo dezinformacija, sa ciljem da naruše poverenje u naš savez kao političko-vojnu organizaciju“, *bivši šef NATO kancelarije za saradnju sa Srbijom Tomaso Vitale*

Srbija i NATO – Jedan partner jedan plan

Srbija je 2006.godine postala članica NATO programa Partnerstvo za mir. Partnerstvo za mir najadekvatniji okvir za razvoj odnosa i saradnje sa NATO, državama članicama Alijanse i drugim

učesnicima programa Partnerstvo za mir, posebno imajući u vidu prirodu ovog programa, njegovu fleksibilnosti i mogućnosti za njegovo individualno prilagođavanje svakoj učesnici.

Procedura usvajanja drugog ciklusa IPAP-a između R. Srbije i NATO za period 2019-2021. godinu okončana je 7. novembra 2019. godine. Usvajanje novog IPAP-a predstavlja još jednu potvrdu uzlaznog trenda partnerske saradnje Republike Srbije sa NATO i stvara uslove za nastavak redovnog i strukturiranog dijaloga o svim pitanjima od obostranog interesa, te olakšava koordinaciju bilateralne saradnje Srbije sa članicama i partnerima NATO.

Partnerstvo Srbije i NATO ima pozitivne efekte na proces reforme sektora bezbednosti i sistema odbrane, posebno u kontekstu pomoći efikasnijem prilagođavanju opšteprihvaćenim principima demokratske kontrole oružanih snaga i jačanju spremnosti zemlje da odgovori na savremene bezbednosne izazove i pretnje. Glavni mehanizmi partnerske saradnje na planu vojne saradnje i podrške reformama sistema odbrane su Proces planiranja i pregleda (Planning and Review Process – PARP), Koncept operativnih sposobnosti (Operational Capabilities Concept – OCC), Program za izgradnju integriteta (Building Integrity Programme – BI), kao i Program za unapređenje obrazovanja u oblasti odbrane (Defence Education Enhancement Programme – DEEP).

NATO je podržao reforme srpskih nacionalnih bezbednosnih snaga i institucija. Srpski oficiri se obučavaju uz podršku NATO-a kako bi učestvovali u operacijama očuvanja mira. NATO takođe pomaže Srbiji da se oslobodi 2.000 tona opasne i zastarele municije. Saradnja između NATO-a i Srbije se proteže i na oblasti poput naučnih istraživanja, reakcije tokom prirodnih katastrofa i učešća u zajedničkim vojnim vežbama.

Kao i prvi ciklus IPAP-a, novi dokument IPAP 2019-2021 koncipiran je saglasno principima Partnerstva za mir, a to su dobrovoljnost, transparentnost i fleksibilnost, i ima za polazište jasno definisanu politiku vojne neutralnosti Srbije.

Srbija i NATO od 2006. imaju intenzivnu saradnju. Do sada je Srbija izvela preko 150 vojnih vežbi sa NATO i partnerskim zemljama članicama NATO.

Neke od vojnih vežbi su Platinasti orao 17.1, Platinasti Vuk, Čuvar sablje, Orion, Komšije, Zima, Munjeviti udar, Vazdušni odgovor,

Potpisivanje sporazuma Partnerstvo za Mir, SOFA (sporazum o statusu snaga), IPAP 1 i 2 države ne gube svoj suverenitet ni u jednom obliku.

Program koji Srbija ima sa NATO zasnovan je na principu saradnje koji se naziva “Jedan partner, jedan plan”, faktički ovaj princip znači da su Srbija i NATO prethodno u okviru PARP-a odnosno proces planiranja i pregleda.

10 najvećih dezinformacija o NATO u srpskom informacionom prostoru

Mit 1: NATO je obećao Rusiji da se neće širiti nakon Hladnog rata

Činjenica: Takav sporazum nikada nije sklopljen. Vrata NATO-a su otvorena za nove članice od njegovog osnivanja 1949. godine – i to se nikada nije promenilo. Ova „Politika otvorenih vrata“ sadržana

je u članu 10 Osnivačkog ugovora NATO-a, koji kaže da „bilo koja druga evropska država u poziciji da unapredi principe ovog Ugovora i da doprinese bezbednosti Severnog Atlantika“ može da se prijavi za članstvo. Odluke o članstvu donose se konsenzusom svih saveznika. Nijedan sporazum koji su potpisale Sjedinjene Države, Evropa i Rusija nije uključivao odredbe o članstvu u NATO-u.

Ideja o širenju NATO-a izvan ujedinjene Nemačke nije bila na dnevnom redu 1989. godine, posebno pošto je Varšavski pakt još uvek postojao. To je potvrdio i Mihail Gorbačov u intervjuu 2014. godine: „Tema širenja NATO-a“ uopšte nije bila diskutovana, a nije ni pokretana tih godina. Ovo govorim sa punom odgovornošću. Nijedna istočnoevropska zemlja pokrenuo to pitanje, čak ni nakon što je Varšavski pakt prestao da postoji 1991. Ni zapadni lideri ga nisu pokrenuli“.

Transkripti Bele kuće sa kojih je skinuta tajnost takođe otkrivaju da je 1997. Bil Klinton dosledno odbijao ponudu Borisa Jeljcina o 'džentlmenkom sporazumu' da nijedna bivša sovjetska republika neće ući u NATO: „Ne mogu da preuzimam obaveze u ime NATO-a i nisam Ja ću biti u poziciji da stavim veto na proširenje NATO-a u odnosu na bilo koju zemlju, a još manje da dozvolim vama ili bilo kome drugom da to učinite...NATO funkcioniše konsenzusom." **Mit 2:** NATO je agresivan i pretnja Rusiji

Činjenica: NATO je odbrambeni savez, čija je svrha da zaštiti naše članice. Naša zvanična politika je da „NATO ne traži konfrontaciju i ne predstavlja pretnju po Rusku Federaciju“ NATO nije izvršio invaziju na Gruziju; NATO nije napao Ukrajinu. Rusija jeste.

NATO je dosledno i javno posegao za Rusijom u poslednjih 30 godina. Radili smo zajedno na pitanjima u rasponu od borbe protiv narkotika i terorizma do spašavanja podmornica i planiranja za vanredne situacije – čak i tokom perioda proširenja NATO-a. Međutim, 2014. godine, kao odgovor na agresivne akcije Rusije protiv Ukrajine, NATO je obustavio praktičnu saradnju sa Rusijom. Mi ne tražimo konfrontaciju, ali ne možemo da ignorišemo da Rusija krši međunarodna pravila, podriva našu stabilnost i bezbednost.

Kao odgovor na rusku upotrebu vojne sile protiv Ukrajine, NATO je 2016. rasporedio četiri multinacionalne borbene grupe u baltičke države i Poljsku. Pre ilegalne aneksije Krima Rusije, nije bilo savezničkih trupa u istočnom delu Alijanse.

Kao odgovor na potpunu invaziju Rusije na Ukrajinu 2022. godine, NATO je značajno ojačao svoje odvracanje i odbranu, uključujući četiri nove borbene grupe u istočnom delu Alijanse. Na Samitu NATO-a u Madridu, saveznici su se složili da Rusija predstavlja najznačajniju i direktnu pretnju njihovoj bezbednosti i miru i stabilnosti u evroatlantskom području. Saveznici su se takođe složili da dodatno ojačaju stav NATO-a. Međutim, saveznici ostaju spremni da zadrže otvorene kanale komunikacije sa Moskvom kako bi upravljali i ublažili rizike, sprečili eskalaciju i povećali transparentnost.

Mit 4: NATO opkoljava i pokušava da obuzda Rusiju

Činjenica: NATO je odbrambeni savez, čija je svrha da zaštiti naše države članice. Naše vežbe i vojna raspoređivanja nisu usmereni protiv Rusije – ili bilo koje druge zemlje.

Ovaj mit takođe ignoriše geografiju. Samo 6% kopnenih granica Rusije dodiruje zemlje NATO-a. Rusija ima kopnene granice sa 14 zemalja. Samo njih pet su članice NATO-a.

Izvan teritorije NATO-a, Alijansa ima vojno prisustvo samo na Kosovu i u Iraku. Mirovna misija KFOR se sprovodi uz mandat Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija.

Neborbena misija NATO-a u Iraku doprinosi borbi protiv terorizma i sprovodi se na zahtev iračke vlade, uz puno poštovanje suvereniteta Iraka. Nasuprot tome, Rusija ima vojne baze i vojnike u tri zemlje – Gruziji, Moldaviji i Ukrajini – bez saglasnosti njihovih vlada. Štaviše, ruski agresivni rat protiv Ukrajine razbio je mir u Evropi, podrivajući međunarodnu bezbednost i stabilnost.

Mit 5: NATO intervencije u bivšoj Jugoslaviji, Kosovu i Libiji dokazuju da Alijansa nije defanzivna

Činjenica: Bivša Jugoslavija se nije raspala zbog NATO-a. Alijansa nije koristila vojnu silu za promenu granica u bivšoj Jugoslaviji. Od 1992-1995, NATO je izveo nekoliko vojnih operacija u Bosni, uključujući uspostavljanje zone zabranjene za letove i pružanje vazdušne podrške mirovnim snagama UN. Ove aktivnosti je naložio Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija, čiji je članica i Rusija. Vazdušni napadi NATO-a na položaje bosanskih Srba 1995. godine pomogli su da se otvori put Dejtonskom mirovnom sporazumu, kojim je okončan rat u Bosni u kojem je poginulo preko 100.000 ljudi. Od 1996. nadalje, NATO je predvodio multinacionalne mirovne snage u Bosni, koje su uključivale trupe iz Rusije. Evropska unija je preuzela tu misiju 2004. godine.

Operacija predvođena NATO-om u Libiji 2011. godine pokrenuta je u skladu sa dve rezolucije Saveta bezbednosti UN (UNSCR), 1970. i 1973. godine, od kojih se Rusija nije protivila nijednoj. Rezolucija SB UN 1973 ovlastila je međunarodnu zajednicu „da preduzme sve neophodne mere“ da „zaštiti civile i civilno naseljena područja pod pretnjom napada“. To je uradio NATO, uz političku i vojnu podršku regionalnih država i članica Arapske lige.

Operacija NATO-a na Kosovu 1999. godine usledila je nakon više od godinu dana intenzivnih diplomatskih napora UN i Kontakt grupe, čija je Rusija bila članica, da okončaju sukob. Savet bezbednosti UN je više puta označio etničko čišćenje na Kosovu i sve veći broj izbeglica kao pretnju međunarodnom miru i bezbednosti. Misija NATO-a pomogla je da se okončaju velika i trajna kršenja ljudskih prava i ubijanje civila.

Operacija NATO-a na Kosovu je jedan od najjačih pokretača antizapadne propagande u Srbiji.

MIT 6 : NATO podržava ukrajinske naciste

Činjenica : Jedna od popularnijih ruskih dezinformacija je da su NATO i Amerika doveli na vlast naciste u Ukrajini 2014. godine. Što apsolutno nije istina i nema utemeljenje u činjenicama.

Na takav način Rusija mobilise svoje javno mnjenje kao i deo javnosti u inostranstvu kako bi opravdala aneksiju Krima i pobunu u Donbasu, na takav način polarizuje konflikt kao borbu dobra i zla.

Istina je da je 6 miliona Ukrajinaca stradalo od nacista.

Istina je da je 4 miliona Ukrajinaca stradalo kao vojnici Crvene Armije.

Ukrajinski narod je od prvog dana bio borac protiv nacizma.

Mit 7 : NATO ignoriše predloge da se vojne vežbe odmaknu od "kontakt linije" između NATOa i ruskih snaga

Činjenica: Od 2000. godine Ruska Federacija pokušava da nametne narativ o sukobu sa NATO koji traje, ili samo što nije počeo. To se uklapa u staru taktiku SSSR-a koja obuhvata kreiranje unutrašnjih i spoljnih neprijatelja.

Sam pojam „kontakt linije“ vezuje se za tačku susreta između strana u sukobu, i uređuje se međunarodnim pravom, konvencijama i običajima rata. Kako NATO i Rusija nisu u ratu, veštački narativ o sukobu se dalje projektuje prema civilnom stanovništvu. Ovakav narativ nailazi na rasturanje i u srpskim medijima, gde možemo često čuti kako je „Putin razjurio NATO avione...“

Istina je da NATO raspoređuje trupe na teritoriji savezničkih država, sa odbrambenim ciljem. Umesto, ruske, „kontak linije“, trupe se raspoređuju unutar međunarodno priznatih granica država članica.

Raspoređivanje NATO trupa ima svrhu sprečavanja sukoba u istočnom delu NATO-a. I predstavlja odgovor na rusku upotrebu sile protiv svojih suseda i gomilanje vojnih snaga u regionu Baltika i Crnog Mora.

Rusija treba da podigne nivo transparentnosti kada je reč o vojnim vežbama kako ne bi dovodila svoje suse u zabludu i opasnost. Ruski vojni manevri su ranijih godina rezultovali ofanzivnim dejstvima.

MIT 8 : Rusija u Ukrajini ratuje protiv NATO-a

Činjenice: Ruska Federacija je pokrenula nepravednu agresiju na Ukrajinu 24. Februara. Pomoć u naoružanju, vojnoj opremi i humanitarnom materijalu države šalju u skladu sa članom 51. Povelje OUN. Odnosno pomažu Ukrajini u skladu sa međunarodnim pravom da se suprotstavi ruskom ilegalnom ratu, a što je konstatovala i Generalna Skupština OUN rezolucijom za koju je glasala 141 država članica. Rezolucija zahteva da Rusija „odmah, potpuno i bezuslovno povuče sve svoje vojne snage sa teritorije Ukrajine unutar njenih međunarodno priznatih granica“.

Pet zemalja - Belorusija, Demokratska Narodna Republika Koreja (poznatija kao Severna Koreja), Eritreja, Rusija i Sirija - glasale su protiv, dok je 35 bilo uzdržano.

MIT 9 : NATO tajno radi protiv Srbije , NATO je neprijatelj srpskog naroda

Činjenice : Srbija i NATO su partneri sa suštinom od 2005. godine. Pripadnici Vojske Srbije aktivno se usavršavaju na kursevima, edukacijama i treninzima koje organizuju NATO i države članice. Prema izjavi zvaničnika Srbije i NATO-a dominira pozitivan ton u pogledu trenutne i buduće saradnje. Poslednji ciklus IPAP-a je započet suverenom odlukom Srbije i javno dostupnim pregledom aktivnosti i razloga zbog kojih Srbija učestvuje u ovoj formi partnerstva.

MIT 10 : Srbiju teraju u NATO

Činjenice: Članstvo u NATO-u je suverena odluka svake države, ni jedna država nije postala članica NATO-a suprotno svojim demokratskim procedurama. Članstvo u NATO je dobrovoljna odluka države i NATO-a. Saradnja Srbije i NATO-a se pogrešno predstavlja kao put ka članstvu, i ako postoji više od 40 država koji su partneri sa NATO-om, u potpunom nivou interoperabilnosti a pri tom ne iskazuju zainteresovanost za priključenjem Savezu.